

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC DÂN LẬP HẢI PHÒNG**

ISO 9001 : 2008

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

NGÀNH: KỸ THUẬT MÔI TRƯỜNG

Sinh viên : Đào Trung Hiếu
Giảng viên hướng dẫn : ThS. Phạm Thị Minh Thúy

HẢI PHÒNG - 2016

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC DÂN LẬP HẢI PHÒNG**

**TÌM HIỂU KHẢ NĂNG HẤP PHỤ MANGAN
TRONG NƯỚC CỦA VẬT LIỆU HẤP PHỤ CHẾ TẠO
TỪ LỖI NGÔ**

**KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP ĐẠI HỌC HỆ CHÍNH QUY
NGÀNH: KỸ THUẬT MÔI TRƯỜNG**

**Sinh viên : Đào Trung Hiếu
Giảng viên hướng dẫn : ThS. Phạm Thị Minh Thúy**

HẢI PHÒNG – 2016

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC DÂN LẬP HẢI PHÒNG

NHIỆM VỤ ĐỀ TÀI TỐT NGHIỆP

Sinh viên: Đào Trung Hiếu

Mã SV: 1112301009

Lớp: MT1501

Ngành: Kỹ thuật môi trường

Tên đề tài: “ Tìm hiểu khả năng hấp phụ Mangan trong nước của vật liệu
hấp phụ chế tạo từ lõi ngô ”

NHIỆM VỤ ĐỀ TÀI

1. Nội dung và các yêu cầu cần giải quyết trong nhiệm vụ đề tài tốt nghiệp (về lý luận, thực tiễn, các số liệu cần tính toán và các bản vẽ):

- Chế tạo vật liệu hấp phụ từ lõi ngô
- Tìm các yếu tố tối ưu cho quá trình hấp phụ Mangan của vật liệu hấp phụ.

.....

.....

.....

.....

2. Các số liệu cần thiết để thiết kế, tính toán:

- Số liệu thực nghiệm liên quan đến quá trình thí nghiệm như: pH, thời gian hấp phụ, khối lượng vật liệu hấp phụ, tải trọng hấp phụ, giải hấp....

.....

.....

.....

.....

3. Địa điểm thực tập tốt nghiệp

Phòng thí nghiệm F203 Trường Đại học Dân lập Hải Phòng

.....

.....

.....

CÁN BỘ HƯỚNG DẪN ĐỀ TÀI TỐT NGHIỆP

Người hướng dẫn thứ nhất:

Họ tên: Phạm Thị Minh Thúy

Học hàm, học vị: Thạc sỹ

Cơ quan công tác: Khoa Môi trường, Trường Đại học Dân lập Hải Phòng

Nội dung hướng dẫn: *“Tìm hiểu khả năng hấp phụ Mangan trong nước của vật liệu hấp phụ chế tạo từ lõi ngô”*

Người hướng dẫn thứ hai:

Họ tên: .....

Học hàm, học vị: .....

Cơ quan công tác:.....

Đề tài tốt nghiệp được giao ngày 16 tháng 4 năm 2016

Yêu cầu phải hoàn thành xong trước ngày 8 tháng 7 năm 2016

Đã nhận nhiệm vụ ĐTTN

Sinh viên

Đã giao nhiệm vụ ĐTTN

Người hướng dẫn

Đào Trung Hiếu

ThS. Phạm Thị Minh Thúy

Hải Phòng, ngày ..... tháng 7 năm 2016

HIỆU TRƯỞNG

GS.TS.NGƯT. TRẦN HỮU NGHỊ

CÁN BỘ HƯỚNG DẪN ĐỀ TÀI TỐT NGHIỆP

1. Tinh thần thái độ của sinh viên trong quá trình làm đề tài tốt nghiệp:

- Chăm chỉ, chịu khó học hỏi, tích cực nghiên cứu tài liệu phục vụ cho quá trình làm khóa luận tốt nghiệp.
- Sắp xếp thời gian hợp lý, làm việc khoa học.

.....

.....

.....

.....

2. Đánh giá chất lượng của khóa luận (so với nội dung yêu cầu đã đặt ra trong nhiệm vụ đề tài tốt nghiệp trên các mặt lý luận, thực tiễn, tính toán số liệu ...):

- Đạt yêu cầu của một khóa luận tốt nghiệp

.....

.....

.....

3. Cho điểm của cán bộ hướng dẫn (ghi cả số và chữ):

.....

.....

.....

Hải Phòng, ngày 8 tháng 7 năm 2016

Cán bộ hướng dẫn

(Họ tên và chữ ký)

ThS. Phạm Thị Minh Thúy

PHIẾU NHẬN XÉT TÓM TẮT CỦA NGƯỜI CHĂM PHẢN BIỆN

1. Đánh giá chất lượng đề tài tốt nghiệp về các mặt thu thập và phân tích số liệu ban đầu, cơ sở lý luận chọn phương án tối ưu, cách tính toán chất lượng thuyết minh và bản vẽ, giá trị lý luận và thực tiễn đề tài.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Cho điểm của cán bộ phản biện (ghi cả số và chữ).

.....

.....

.....

Hải Phòng, ngày ... tháng ... năm 2016

LỜI CẢM ƠN

Với lòng biết ơn sâu sắc em xin chân thành cảm ơn ThS. Phạm Thị Minh Thúy đã giao đề tài và tận tình hướng dẫn em trong suốt quá trình em thực hiện đề tài khóa luận này.

Em cũng gửi lời cảm ơn tới tất cả các thầy cô trong khoa Kỹ thuật Môi trường và toàn thể các thầy cô đã dạy em trong suốt khóa học tại trường ĐHDL Hải Phòng.

Và em cũng xin được gửi lời cảm ơn tới bạn bè và gia đình đã động viên và tạo điều kiện giúp đỡ em trong việc hoàn thành khóa luận này.

Do hạn chế về thời gian cũng như trình độ hiểu biết nên đề tài nghiên cứu này không tránh khỏi thiếu sót. Em rất mong nhận được sự chỉ bảo, đóng góp của các thầy, các cô để bản khóa luận được hoàn thiện hơn.

Em xin chân thành cảm ơn!

Hải Phòng, tháng 7 năm 2016

Sinh viên

Đào Trung Hiếu

DANH MỤC BẢNG

Bảng 1.1. Giá trị giới hạn nồng độ chất ô nhiễm trong nước thải công nghiệp.....	12
Bảng 1.2. Hệ số K_q khi nguồn tiếp nhận nước thải là sông, suối, kênh, mương, khe, rạch	13
Bảng 1.3. Hệ số K_q đối với nguồn tiếp nhận nước thải là hồ, ao, đầm	14
Bảng 1.4. Thành phần hoá học của lõi ngô nguyên liệu	39
Bảng 2.1. Kết quả xác định đường chuẩn Mangan	42
Bảng 3.1. Các thông số hấp phụ của nguyên liệu và vật liệu hấp phụ.....	46
Bảng 3.2. Ảnh hưởng của thời gian đến quá trình hấp phụ Mangan	47
Bảng 3.3. Ảnh hưởng của khối lượng vật liệu đến quá trình hấp phụ mangan	48
Bảng 3.4. Ảnh hưởng của pH đến quá trình hấp phụ mangan	49
Bảng 3.5. Kết quả khảo sát sự phụ thuộc tải trọng hấp phụ vào nồng độ cân bằng của mangan.....	51
Bảng 3.6. Kết quả hấp phụ Mn^{2+} bằng vật liệu hấp phụ	52
Bảng 3.7. Kết quả giải hấp vật liệu hấp phụ bằng HNO_3 1M.....	53
Bảng 3.8. Kết quả tái sinh vật liệu hấp phụ	53

DANH MỤC HÌNH

Hình 1.1. Phương trình đường hấp phụ đẳng nhiệt Langmuir.....	32
Hình 1.2. Sự phụ thuộc C_f/q vào C_f	33
Hình 1.3. Đường hấp phụ đẳng nhiệt Freundlich.....	34
Hình 1.4. Sự phụ thuộc $\lg q$ vào $\lg C_f$	34
Hình 2.1. Phương trình đường chuẩn Mangan.....	42
Hình 3.1. Ảnh hưởng của thời gian đến quá trình hấp phụ mangan.....	47
Hình 3.2. Ảnh hưởng của khối lượng vật liệu đến quá trình hấp phụ mangan.....	48
Hình 3.3. Ảnh hưởng của pH đến quá trình hấp phụ mangan	50
Hình 3.4. Sự phụ thuộc của tải trọng hấp phụ q vào nồng độ.....	51

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
CHƯƠNG 1. TỔNG QUAN	3
1.1. Nước và sự ô nhiễm nguồn nước bởi các kim loại nặng.	3
<i>1.1.1. Vai trò của nước.</i>	3
<i>1.1.2. Các tác nhân gây ô nhiễm môi trường nước.</i>	3
1.1.2.1. Các ion vô cơ hòa tan	3
1.1.2.2. Các chất hữu cơ	4
1.1.2.3. Dầu mỡ và các sản phẩm của dầu mỡ	4
1.1.2.4. Các chất có màu	4
1.1.2.5. Các chất gây mùi vị	5
1.1.2.6. Các vi sinh vật gây bệnh	5
<i>1.1.3. Tình trạng ô nhiễm nước do kim loại nặng</i>	5
<i>1.1.4. Một số nguồn gây ô nhiễm kim loại nặng</i>	7
1.1.4.1. Hoạt động khai thác mỏ	7
1.1.4.2. Công nghiệp mạ	8
1.1.4.3. Công nghiệp sản xuất các hợp chất vô cơ	8
1.1.4.4. Quá trình sản xuất sơn, mực và thuốc nhuộm	9
1.1.4.5. Công nghiệp luyện kim	9
<i>1.1.5. Quy chuẩn quốc gia về nước thải công nghiệp (QCVN 40:2011/BTNMT).</i> ..	10
1.1.5.1. Phạm vi điều chỉnh	10
1.1.5.2. Đối tượng áp dụng	10
1.1.5.3. Giải thích thuật ngữ	10
1.1.5.4. Quy định kỹ thuật	10
1.2. Ảnh hưởng của kim loại nặng đến môi trường và sức khỏe con người.	14
<i>1.2.1. Tác dụng sinh hóa của kim loại nặng đối với con người và môi trường</i>	14
<i>1.2.2. Ảnh hưởng của một số kim loại nặng đến môi trường và sức khỏe con người.</i>	15
1.2.2.1. Ảnh hưởng của Chì	15
1.2.2.2. Ảnh hưởng của Crom	17
1.2.2.3. Ảnh hưởng của Cadimium	18
1.2.2.5. Ảnh hưởng của Đồng	21
1.2.2.6. Ảnh hưởng của Mangan	22

1.2.2.7. Ảnh hưởng của Niken	23
1.2.2.8. Ảnh hưởng của Sắt	24
1.3. Một số phương pháp xử lý nguồn nước bị ô nhiễm kim loại nặng	26
1.3.1. Phương pháp kết tủa	26
1.3.2. Phương pháp trao đổi ion	26
1.3.3. Phương pháp điện hóa	27
1.3.4. Phương pháp oxy hóa khử	27
1.3.5. Phương pháp sinh học.....	27
1.3.6. Phương pháp hấp phụ	27
1.3.6.1. Hiện tượng hấp phụ	27
1.3.6.2. Hấp phụ vật lý	28
1.3.6.3. Hấp phụ hóa học.....	28
1.3.6.4. Hấp phụ trong môi trường nước.....	28
1.3.6.5. Động học hấp phụ.	29
1.3.6.6. Cân bằng hấp phụ - Các phương trình đẳng nhiệt hấp phụ.....	30
1.4. Một số phương pháp định lượng kim loại	34
1.4.1. Phương pháp thể tích	34
1.4.2. Phương pháp trắc quang	35
1.4.2.1. Nguyên tắc.....	35
1.4.2.2. Các phương pháp phân tích định lượng bằng trắc quang	36
1.5. Giới thiệu về vật liệu hấp phụ.	37
1.5.1. Một số hướng nghiên cứu sử dụng phụ phẩm nông nghiệp làm vật liệu hấp phụ.....	37
1.5.2. Giới thiệu về lõi ngô	38
CHƯƠNG 2. THỰC NGHIỆM	40
2.1. Dụng cụ và hóa chất.....	40
2.1.1. Dụng cụ	40
2.1.2. Hóa chất	40
2.1.3. Chuẩn bị dung dịch thí nghiệm	40
2.2. Phương pháp xác định Mangan.....	41
2.2.1. Nguyên tắc.....	41
2.2.2. Trình tự phân tích.....	41
2.3. Xây dựng đường chuẩn Mangan	41
2.4. Chế tạo vật liệu hấp phụ từ lõi ngô.....	43
2.5. Khảo sát khả năng hấp phụ của nguyên liệu và vật liệu hấp phụ.....	43

2.6. Khảo sát các yếu tố ảnh hưởng đến khả năng hấp phụ của vật liệu hấp phụ	43
2.6.1. <i>Khảo sát thời gian đạt cân bằng hấp phụ</i>	43
2.6.2. <i>Khảo sát ảnh hưởng của khối lượng vật liệu đến quá trình hấp phụ</i>	44
2.6.3. <i>Khảo sát ảnh hưởng của pH đến khả năng hấp phụ của vật liệu</i>	44
2.6.4. <i>Sự phụ thuộc tải trọng vào nồng độ cân bằng</i>	44
2.6.5. <i>Khảo sát khả năng giải hấp và tái sinh của vật liệu hấp phụ</i>	45
CHƯƠNG 3. KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN	46
3.1. Kết quả khảo sát khả năng hấp phụ của nguyên liệu và vật liệu hấp phụ	46
3.2. Kết quả khảo sát ảnh hưởng của thời gian đến quá trình hấp phụ Mangan	46
3.3. Kết quả khảo sát ảnh hưởng của khối lượng vật liệu đến quá trình hấp phụ mangan	48
3.4. Kết quả khảo sát ảnh hưởng của pH đến quá trình hấp phụ mangan	49
3.5. Khảo sát sự phụ thuộc tải trọng hấp phụ vào nồng độ cân bằng của mangan	50
3.6. Kết quả khảo sát khả năng giải hấp, tái sinh vật liệu hấp phụ	52
KẾT LUẬN	54
TÀI LIỆU THAM KHẢO	55

MỞ ĐẦU

Ngày nay, cùng với sự phát triển nhanh chóng của thế giới, ngành công nghiệp Việt Nam cũng có những tiến bộ không ngừng cả về số lượng các nhà máy cũng như chất lượng các loại sản phẩm. Không những thế, ngành công nghiệp còn đóng một vai trò đáng kể trong nền kinh tế quốc dân. Bên cạnh những tác động tích cực do ngành công nghiệp mang lại thì cũng phải kể đến những tác động tiêu cực của ngành. Một trong những vấn đề bức xúc nhất phải kể đến là nguồn nước. Lượng các loại chất thải thải ra ngày càng nhiều làm dấy lên một hồi chuông báo động về thực trạng ô nhiễm môi trường làm ảnh hưởng tới sức khỏe của người dân và môi trường sống. Công cuộc công nghiệp hoá đi kèm với tình trạng ô nhiễm ngày càng tăng. Trong đó, ô nhiễm do kim loại nặng thải ra từ các ngành công nghiệp là mối đe dọa đối với sức khỏe con người và sự an toàn của hệ sinh thái. Việc loại trừ các thành phần chứa kim loại nặng độc hại ra khỏi các nguồn nước, đặc biệt là nước thải công nghiệp là một trong những mục tiêu môi trường quan trọng cần phải giải quyết hiện nay. Những nguồn nước thải có chứa các kim loại nặng chủ yếu như: thủy ngân, chì, đồng, crôm, niken... gây ảnh hưởng rất lớn (ngay cả khi chúng ở nồng độ rất thấp) do độc tính cao và khả năng tích lũy lâu dài trong cơ thể.

Ở Việt Nam, hệ thống xử lý nước thải chưa được quan tâm bởi các nhà máy thường có quy mô sản xuất vừa và nhỏ nên việc đầu tư vào xây dựng các hệ thống xử lý nước thải còn hạn chế. Hầu hết các hệ thống xử lý quá sơ sài nên chất thải thường thải trực tiếp hoặc xử lý sơ bộ dẫn đến tình trạng hàm lượng chất ô nhiễm vượt quá tiêu chuẩn cho phép. Thực trạng đó đòi hỏi phải có những phương pháp thích hợp, hiệu quả để xử lý kim loại nặng nhằm tránh và hạn chế những tác động xấu của nó đến sức khỏe cộng đồng và môi trường. Có các phương pháp xử lý ô nhiễm kim loại nặng có hiệu quả, sử dụng vật liệu hấp phụ chế tạo từ nguồn nguyên liệu tự nhiên như vỏ lạc, rom rạ, vỏ trấu, bã mía, lõi ngô... đang được đánh giá cao về tính hiệu quả, đơn giản, chi phí thấp, cũng như

quy trình xử lý thân thiện với môi trường. Càng thuận lợi hơn khi Việt Nam là một nước có nền nông nghiệp phát triển dồi dào.

Chính vì vậy, trong luận văn này em chọn đề tài: ***“Tìm hiểu khả năng hấp phụ Mangan trong nước của vật liệu hấp phụ chế tạo từ lõi ngô”***.

CHƯƠNG 1. TỔNG QUAN

1.1. Nước và sự ô nhiễm nguồn nước bởi các kim loại nặng.

1.1.1. Vai trò của nước.

Nước là tài nguyên hết sức quan trọng đối với sự sống của con người và thiên nhiên, tham gia thường xuyên vào các quá trình sinh hóa trong cơ thể sống. Phần lớn các phản ứng hóa học liên quan đến sự trao đổi chất trong cơ thể đều có dung môi là nước. Nhờ có tính chất này mà nước đã trở thành tác nhân mang sự sống đến cho trái đất.

Nước còn là chất mang năng lượng (hải triều, thủy năng), chất mang vật liệu và tác nhân điều hoà khí hậu, thực hiện các chu trình tuần hoàn vật chất trong tự nhiên. Có thể nói sự sống của con người và mọi sinh vật trên trái đất phụ thuộc vào nước.

Tài nguyên nước ở trên thế giới theo tính toán hiện nay là 1,39 tỷ km³, tập trung trong thủy quyển 97,2% (1,35 tỷ km³), còn lại trong khí quyển và thạch quyển, 94% lượng nước là nước mặn, 2% là nước ngọt tập trung trong băng ở hai cực, 0,6% là nước ngầm, còn lại là nước sông và hồ. Lượng nước trong khí quyển khoảng 0,001%, trong sinh quyển 0,002%, trong sông suối 0,00007% tổng lượng nước trên trái đất. Lượng nước ngọt con người sử dụng xuất phát từ nước mưa (lượng mưa trên trái đất 105.000km³/năm. Lượng nước con người sử dụng trong một năm khoảng 35.000 km³, trong đó 8% cho sinh hoạt, 23% cho công nghiệp và 63% cho hoạt động nông nghiệp).

1.1.2. Các tác nhân gây ô nhiễm môi trường nước

Các chất gây ô nhiễm khi đi vào môi trường nước, dưới tác động của các yếu tố tự nhiên, tồn lưu và tác động đến môi trường. Có nhiều tác nhân gây ô nhiễm, tuy nhiên trong nghiên cứu người ta chia thành những nhóm cơ bản sau :

1.1.2.1. Các ion vô cơ hòa tan

Nhiều ion vô cơ có nồng độ rất cao trong nước tự nhiên, đặc biệt là trong nước biển. Trong nước thải đô thị luôn chứa một lượng lớn các ion Cl⁻, SO₄²⁻, PO₄³⁻, Na⁺, K⁺. Trong nước thải công nghiệp, ngoài các ion kể trên còn có thể có

các chất vô cơ có độc tính rất cao như các hợp chất của Hg, Pb, Cd, As, Sb, Cr, F..., các chất dinh dưỡng (N, P), sunfat (SO_4^{2-}), Clorua (Cl^-), các kim loại nặng.

1.1.2.2. Các chất hữu cơ

- Các chất hữu cơ dễ bị phân hủy sinh học (các chất tiêu thụ oxi): Cacbohidrat, protein, chất béo... thường có mặt trong nước thải sinh hoạt, nước thải đô thị, nước thải công nghiệp chế biến thực phẩm là các chất hữu cơ dễ bị phân hủy sinh học. Trong nước thải sinh hoạt, có khoảng 60 - 80% lượng chất hữu cơ thuộc loại dễ bị phân hủy sinh học.

- Các chất hữu cơ bền vững (không bị phân hủy sinh học): Các chất hữu cơ có độc tính cao thường là các chất bền vững, khó bị vi sinh vật phân hủy trong môi trường. Một số chất hữu cơ có khả năng tồn lưu lâu dài trong môi trường và tích lũy sinh học trong cơ thể sinh vật. Do có khả năng tích lũy sinh học, nên chúng có thể thâm nhập vào chuỗi thức ăn và từ đó đi vào cơ thể con người.

1.1.2.3. Dầu mỡ và các sản phẩm của dầu mỡ

Dầu mỡ là chất khó tan trong nước, nhưng tan được trong các dung môi hữu cơ. Dầu mỡ có thành phần hóa học rất phức tạp. Dầu thô có chứa hàng ngàn các phân tử khác nhau, nhưng phần lớn là các hydrocacbon có số cacbon từ 2 đến 26. Trong dầu thô còn có các hợp chất lưu huỳnh, nitơ, kim loại. Các loại dầu nhiên liệu sau tinh chế (dầu DO, FO) và một số sản phẩm dầu mỡ khác còn chứa các chất độc như PAHs, PCBs,...Do đó, dầu mỡ thường có độc tính cao và tương đối bền trong môi trường nước. Độc tính và tác động của dầu mỡ đến hệ sinh thái nước không giống nhau mà phụ thuộc vào loại dầu mỡ.

1.1.2.4. Các chất có màu

Nước nguyên chất không có màu, nhưng nước trong tự nhiên thường có màu do các chất có mặt trong nước như:

- Các chất hữu cơ do xác thực vật bị phân hủy sắt và mangan dạng keo hoặc dạng hòa tan, các chất thải công nghiệp.
- Các chất thải công nghiệp (phẩm màu, crom, tannin, lignin...)

Ngoài các tác hại có thể có của các chất gây màu trong nước, nước có màu

còn được xem là không đạt tiêu chuẩn về mặt cảm quan, gây trở ngại cho nhiều mục đích khác nhau.

1.1.2.5. Các chất gây mùi vị

Cũng như các chất gây màu, các chất gây mùi vị có thể gây hại cho đời sống động thực vật và làm giảm chất lượng nước về mặt cảm quan.

1.1.2.6. Các vi sinh vật gây bệnh

Nhiều vi sinh vật gây bệnh có mặt trong nước gây tác hại cho mục đích sử dụng nước sinh hoạt. Các sinh vật này có thể truyền hay gây bệnh cho người. Các sinh vật gây bệnh này vốn không bắt nguồn từ nước, chúng cần có vật chủ để sống ký sinh, phát triển và sinh sản. Một số các sinh vật gây bệnh có thể sống một thời gian khá dài trong nước và là nguy cơ truyền bệnh tiềm tàng. Các sinh vật này là: Vi khuẩn, vi rút, động vật đơn bào, giun sán.

1.1.3. Tình trạng ô nhiễm nước do kim loại nặng

Trong thập niên 60, ô nhiễm nước lục địa và đại dương gia tăng với nhịp độ đáng lo ngại. Hiện nay, do sự phát triển mạnh mẽ của ngành công nghiệp, nông nghiệp, dịch vụ dẫn tới nguồn nước đang bị ô nhiễm bởi các nguồn khác nhau và ảnh hưởng trực tiếp tới môi trường, sức khỏe con người. Đặc biệt vấn đề ô nhiễm kim loại nặng đang là một trong những vấn đề cấp thiết, gây ảnh hưởng lớn tới đời sống, sức khỏe và sinh hoạt của người dân. Hiện tượng nước bị ô nhiễm kim loại nặng thường gặp trong các lưu vực nước gần các khu công nghiệp, các thành phố lớn và khu vực khai thác khoáng sản. Ô nhiễm kim loại nặng biểu hiện ở nồng độ cao của các kim loại nặng trong nước. Trong một số trường hợp, xuất hiện hiện tượng hàng loạt cá và thủy sinh vật bị chết. Ô nhiễm nước bởi kim loại nặng có tác động tiêu cực tới môi trường sống của sinh vật và con người. Kim loại nặng tích lũy theo chuỗi thức ăn thâm nhập vào cơ thể người.

Lịch sử đã ghi nhận những thảm họa môi trường do sự ô nhiễm bởi các kim loại nặng mà con người phải gánh chịu. Căn bệnh ItaiItai của người dân sống ở khu vực sông Tisu (1912 - 1926) do bị nhiễm độc Cadimium. Thảm họa

Minatama xảy ra ở thành phố Minatama (thuộc tỉnh Kumamoto, phía tây đảo Kyushu, cực nam Nhật Bản) rất nhiều người dân ở đây bị mắc bệnh với biểu hiện chân tay bị liệt hoặc run lẩy bẩy, tai điếc, mắt mờ, nói lắp bắp, rú lên vì đau đớn và trải qua những cơn co thắt, 106 công dân của Minamata đã chết trong thời gian một thập kỷ và nhiều nạn nhân khác trở nên mù, điếc hoặc mất trí. Một số triệu chứng thần kinh như: tay chân run, mất cảm giác, mất thăng bằng, mất phối hợp cử động, tầm nhìn mắt bị giới hạn. Nếu mẹ bị ngộ độc lúc có thai, phát triển của óc thai nhi bị ảnh hưởng và trẻ sơ sinh có thể bị những chứng giống như liệt não, bị điếc, bị mù hoặc đầu quá nhỏ, lớn lên thì tâm trí phát triển chậm. Mãi đến năm 1968, Chính phủ Nhật Bản mới chính thức tuyên bố: căn bệnh này do Công ty Chisso gây ra vì đã làm ô nhiễm môi trường. Các nhà máy hóa chất của Công ty này đã thải ra quá nhiều lượng thủy ngân hữu cơ độc hại làm cho cá bị nhiễm độc. Khi ăn cá, thủy ngân hữu cơ xâm nhập vào cơ thể con người, chúng sẽ tấn công vào cơ quan thần kinh trung ương, gây nên căn bệnh mà các nhà y học gọi là bệnh Minamata. Hoặc gần đây nhất là sự cố tràn tro xỉ tại nhà máy nhiệt điện than Kingston thuộc Tennessee Valley Authority (Mỹ) xảy ra ngày 22 tháng 12 năm 2008. Tro nhà máy điện được mô tả là loại chất thải không nguy hiểm, nhưng người ta đã phát hiện trong chất thải của nhà máy này có chứa những kim loại nguy hiểm như chì và asen. Những khu vực lấp đầy bùn than hiện đã không còn thích hợp cho sự sống.

Hiện nay ở Việt Nam, Nhà nước đã ban hành nhiều chính sách pháp luật về bảo vệ môi trường, nhưng thực tế tình trạng ô nhiễm nước là một vấn đề đáng lo ngại. Ở các thành phố lớn, cụm công nghiệp tập trung có rất nhiều các cơ sở sản xuất, nhà máy, xí nghiệp đang gây ô nhiễm môi trường do không có công trình và thiết bị xử lý hoặc có nhưng không xử lý vì lý do lợi nhuận. Theo đánh giá của các công trình nghiên cứu thì hầu hết các sông, hồ ở các tỉnh, thành phố như Hà Nội, Thành phố Hồ Chí Minh, khu vực Bình Dương, Đồng Nai, Thái Nguyên nồng độ kim loại nặng đều vượt quá tiêu chuẩn cho phép từ 3 đến 4 lần. Có thể kể đến các sông ở Hà Nội như sông Tô Lịch, sông Nhuệ, ở Thành phố

Hồ Chí Minh là sông Sài Gòn, kênh Nhiêu Lộc,.. Ở Thái Nguyên ô nhiễm sông Cầu, Bình Dương ô nhiễm kênh Ba Bò , sông Đồng Nai. Ở Hải Phòng, ô nhiễm nặng ở khu nhà máy Xi măng, nhà máy Thủy Tinh và Sắt tráng men...Nước sông bị ô nhiễm ảnh hưởng đến môi trường sống của các sinh vật thủy sinh và sức khỏe của con người. Vì vậy, việc xử lý nước thải ngay tại các nhà máy, xí nghiệp, xử lý tập trung trong khu công nghiệp là điều rất cần thiết và đòi hỏi sự giám sát chặt chẽ, thường xuyên của các cơ quan chức năng.

1.1.4. Một số nguồn gây ô nhiễm kim loại nặng

1.1.4.1. Hoạt động khai thác mỏ

Khoa học càng phát triển, nhu cầu của con người và xã hội ngày càng cao dẫn tới sản lượng kim loại do con người khai thác hàng năm càng tăng hay lượng kim loại nặng trong nước thải càng lớn, nảy sinh yêu cầu về xử lý nước thải có chứa kim loại nặng đó.

Việc khai thác và tuyển dụng quặng vàng phải dùng đến thuốc tuyển có chứa Hg, CN⁻ ...Ngoài ra, các nguyên tố kim loại nặng như As, Pb... có thể hòa tan vào nước. Vì vậy, ô nhiễm hóa học do khai thác và tuyển quặng vàng là nguy cơ đáng lo ngại đối với nguồn nước sinh hoạt và nước công nghiệp. Nước ở các mỏ than thường có hàm lượng cao các ion kim loại nặng, á kim ... cao hơn TCVN từ 1 đến 3 lần.

Các kết quả nghiên cứu của Viện Y học lao động và vệ sinh môi trường năm 2009 cho thấy môi trường các khu vực khai thác, chế biến kim loại màu ở phía Bắc nước ta như mỏ chì - kẽm Lang Hích, mỏ chì - kẽm Bản Thi, mỏ mangan Cao Bằng, mỏ thiếc Sơn Dương ... thường có hàm lượng kim loại nặng vượt giới hạn cho phép từ 2 - 10 lần về chì; 1,5 - 5 lần về Asen; 2 - 15 lần về kẽm...

Tại mỏ than lộ thiên Khánh Hòa nồng độ bụi than và bụi đá trong môi trường có lúc lên tới 42mg/m³. Hậu quả là có tới 8 - 10% công nhân trong khu vực này bị nhiễm độc chì, Asen hoặc bị bệnh bụi phổi hàng năm phải đi điều trị. Do đó, việc xử lý nước thải từ hoạt động khai thác mỏ là vô cùng cần thiết.

1.1.4.2. Công nghiệp mạ

Nước thải ngành xi mạ kim loại nói chung và mạ điện nói riêng có chứa hàm lượng cao các muối vô cơ của kim loại nặng. Tùy theo kim loại của lớp mạ mà nguồn ô nhiễm chính có thể là đồng, kẽm, Crom hoặc Niken và cũng tùy thuộc vào loại muối kim loại sử dụng mà nước thải có chứa các độc tố khác như xianua, muối sunphat, Cromat, Amonium.

Trong nước thải thường có khoảng pH thay đổi rất rộng từ rất axit (pH = 2 – 3) đến rất kiềm (pH = 10 – 11). Các chất hữu cơ thường có rất ít trong nước thải xi mạ, phần đóng góp chính là các chất tạo bóng, chất hoạt động bề mặt ..., nên chỉ số COD, BOD của nước thải mạ điện thường nhỏ và không thuộc đối tượng xử lý. Đối tượng xử lý chính trong nước thải mạ điện là các ion vô cơ mà đặc biệt là các muối kim loại nặng như Crom, Niken, Đồng, Xianua,...

Phần lớn nước thải từ các nhà máy, các cơ sở xi mạ được đổ trực tiếp vào cống thoát nước chung mà không qua xử lý triệt để, đã gây ô nhiễm cục bộ trầm trọng nguồn nước. Nước thải từ các quá trình xi mạ kim loại, nếu không được xử lý, qua thời gian tích tụ và bằng con đường trực tiếp hay gián tiếp, chúng sẽ tồn đọng trong cơ thể con người và gây các bệnh nghiêm trọng, như viêm loét da, viêm đường hô hấp, eczima, ung thư...

Kết quả các nghiên cứu gần đây về hiện trạng môi trường ở nước ta cho thấy, hầu hết các nhà máy, cơ sở xi mạ kim loại có quy mô vừa và nhỏ, áp dụng công nghệ cũ và lạc hậu, lại tập trung chủ yếu tại các thành phố lớn, như Hà Nội, Hải Phòng, Thành phố Hồ Chí Minh, Đồng Nai... Trong quá trình sản xuất, tại các cơ sở này (kể cả các nhà máy quốc doanh hoặc liên doanh với nước ngoài), vấn đề xử lý ô nhiễm môi trường còn chưa được xem xét đầy đủ hoặc việc xử lý còn mang tính hình thức, chiếu lệ, bởi việc đầu tư cho xử lý nước thải khá tốn kém và việc thực thi Luật Bảo vệ môi trường chưa được nghiêm minh.

1.1.4.3. Công nghiệp sản xuất các hợp chất vô cơ

Các kim loại nặng được thải ra ở hầu hết các quá trình sản xuất các hợp chất vô cơ như quá trình sản xuất xút – Clo, HF, NiSO₄, CuSO₄... Trước đây

thủy ngân được thải ra với một lượng lớn trong quá trình sản xuất xút - Clo vì công nghệ sản xuất xút - Clo sử dụng điện cực là thủy ngân. Dòng nước thải từ bể điện phân có thể có nồng độ thủy ngân lên tới 35mg/l. Nồng độ Niken cao tới 390 mg/l được phát hiện trong nước từ một nhà máy sản xuất NiSO₄. Khi hàm lượng kim loại nặng thải ra cao như vậy nếu không có biện pháp xử lý thích hợp, triệt để thì ô nhiễm nguồn nước là điều hoàn toàn có thể xảy ra.

1.1.4.4. Quá trình sản xuất sơn, mực và thuốc nhuộm

Công nghiệp sản xuất sơn, mực và thuốc nhuộm sử dụng hóa chất có chứa kim loại nặng Cadimium. Cadimium là kim loại có nhiều trong tự nhiên thường được sử dụng trong các Pigment để in vật liệu dệt đặc biệt là các pigment màu đỏ, vàng, màu cam, màu xanh lá cây và được sử dụng là tác nhân nhuộm màu cho vật liệu da, dệt và sản phẩm plastic.

Hiện nay, một số cơ sở sản xuất đang thải trực tiếp nước thải ra ngoài môi trường làm ô nhiễm sông ngòi, chết các sinh vật thủy sinh, ảnh hưởng đến kinh tế và sức khỏe của con người quanh khu vực phát thải. Vì vậy, việc xử lý nước thải sơn, mực, thuốc nhuộm là rất cần thiết.

1.1.4.5. Công nghiệp luyện kim

Trong luyện kim, một lượng lớn hóa chất độc hại như: CN⁻, NH₄⁺, S₂O₃²⁻ ở các xưởng, lò cao, lò khử trực tiếp được thải ra môi trường đã làm ô nhiễm nặng cho nguồn nước.

Trong những năm gần đây, có thể thấy tình trạng ô nhiễm nguồn nước ở Việt Nam đang là vấn đề cần giải quyết cấp bách trong quá trình phát triển kinh tế - xã hội. Việc kiểm soát, bảo vệ các nguồn nước, hệ sinh thái là việc làm có ý nghĩa chiến lược. Vì vậy, bên cạnh các biện pháp kiểm soát ô nhiễm với những chính sách bảo vệ môi trường của Nhà nước thì việc nghiên cứu các phương pháp xử lý ô nhiễm nước hiệu quả, kinh tế là việc làm thiết thực và có ý nghĩa.

1.1.5. Quy chuẩn quốc gia về nước thải công nghiệp (QCVN 40:2011/BTNMT) [11]

1.1.5.1. Phạm vi điều chỉnh

Quy chuẩn này quy định giá trị tối đa cho phép của các thông số ô nhiễm trong nước thải công nghiệp khi xả vào nguồn tiếp nhận.

1.1.5.2. Đối tượng áp dụng

Quy chuẩn này áp dụng đối với tổ chức, cá nhân liên quan đến hoạt động xả nước thải công nghiệp ra nguồn tiếp nhận nước thải.

Nước thải công nghiệp của một số ngành đặc thù được áp dụng theo quy chuẩn kỹ thuật quốc gia riêng.

Nước thải công nghiệp xả vào hệ thống thu gom của nhà máy xử lý nước thải tập trung tuân thủ theo quy định của đơn vị quản lý và vận hành nhà máy xử lý nước thải tập trung.

1.1.5.3. Giải thích thuật ngữ

Nước thải công nghiệp: là nước thải phát sinh từ quá trình công nghệ của cơ sở sản xuất, dịch vụ công nghiệp (sau đây gọi chung là cơ sở công nghiệp), từ nhà máy xử lý nước thải tập trung có đầu nối nước thải của cơ sở công nghiệp.

Nguồn tiếp nhận nước thải: là hệ thống thoát nước đô thị, khu dân cư, sông, suối, khe, rạch, kênh, mương, hồ, ao, đầm, vùng nước biển ven bờ có mục đích sử dụng xác định.

1.1.5.4. Quy định kỹ thuật

Giá trị tối đa cho phép của các thông số ô nhiễm trong nước thải công nghiệp được tính toán như sau:

$$C_{\max} = C \cdot K_q \cdot K_f$$

* Trong đó:

- C là giá trị của thông số ô nhiễm trong nước thải công nghiệp
- $C_{\max}$ là giá trị tối đa cho phép của thông số ô nhiễm trong nước thải công nghiệp khi xả vào nguồn tiếp nhận nước thải, tính bằng mg/l
- K_q là hệ số lưu lượng/ dung tích nguồn tiếp nhận nước thải

- K_f là hệ số lưu lượng nguồn thải.

* Áp dụng:

- Giá trị tối đa cho phép $C_{\max} = C$

- Không áp dụng hệ số K_q , K_f đối với các thông số: nhiệt độ, pH, mùi, màu sắc, coliform, tổng hoạt độ phóng xạ α , tổng hoạt độ phóng xạ β .

Giá trị nồng độ của các thông số ô nhiễm trong nước thải công nghiệp được quy định tại bảng 1.1.

Bảng 1.1. Giá trị giới hạn nồng độ chất ô nhiễm trong nước thải công nghiệp

STT	Thông số	Đơn vị	Giá trị giới hạn	
			A	B
1	Nhiệt độ	⁰ C	40	40
2	pH	-	6 - 9	5,5 - 9
3	Mùi	-	Ko khó chịu	Ko khó chịu
4	Độ màu (Co - Pt ở pH = 7)	-	20	70
5	BOD ₅ (20 ⁰ C)	mg/l	30	50
6	COD	mg/l	50	100
7	Chất rắn lơ lửng	mg/l	50	100
8	Asen	mg/l	0,05	0,1
9	Thủy ngân	mg/l	0,005	0,01
10	Chì	mg/l	0,1	0,5
11	Cadimi	mg/l	0,005	0,01
12	Crom (VI)	mg/l	0,05	0,1
13	Crom (III)	mg/l	0,2	1
14	Đồng	mg/l	2	2
15	Kẽm	mg/l	3	3
16	Niken	mg/l	0,2	0,5
17	Mangan	mg/l	0,5	1
18	Sắt	mg/l	1	5
19	Thiếc	mg/l	0,2	1
20	Xianua	mg/l	0,07	0,1
21	Phenol	mg/l	0,1	0,5
22	Dầu mỡ khoáng	mg/l	5	5
23	Dầu động thực vật	mg/l	10	20
24	Clo dư	mg/l	1	2
25	Lân hữu cơ	mg/l	0,3	1
26	Clo hữu cơ	mg/l	0,1	0,1
27	Sunfua	mg/l	0,2	0,5
28	Florua	mg/l	5	10
29	Clorua	mg/l	500	600
30	Amoni (tính theo Nito)	mg/l	5	10
31	Tổng Nito	mg/l	15	30
32	Tổng Phôtpho	mg/l	4	6
33	Coliform	MPN/100ml	3000	5000
34	Tổng hoạt độ phóng xạ α	Bq/l	0,1	0,1

* Trong đó:

- Cột A quy định giá trị C của các thông số ô nhiễm trong nước thải công nghiệp khi xả vào các nguồn tiếp nhận là các nguồn nước được dùng cho mục đích cấp nước sinh hoạt.

- Cột B quy định giá trị C của các thông số ô nhiễm trong nước thải công nghiệp khi xả vào các nguồn tiếp nhận là các nguồn nước không dùng cho mục đích cấp nước sinh hoạt.

- Thông số Clorua không áp dụng đối với nguồn tiếp nhận là nước mặn và nước lợ.

- Hệ số K_q ứng với lưu lượng dòng chảy của nguồn tiếp nhận nước thải là sông, suối, kênh, mương, khe, rạch được quy định tại bảng dưới đây:

Bảng 1.2. Hệ số K_q khi nguồn tiếp nhận nước thải là sông, suối, kênh, mương, khe, rạch

Lưu lượng dòng chảy của nguồn tiếp nhận nước thải Q (m^3/s)	Hệ số K_q
$Q \leq 50$	0,9
$50 < Q \leq 200$	1
$200 < Q \leq 500$	1,1
$Q > 500$	1,2

Q được tính theo giá trị trung bình lưu lượng dòng chảy của sông, suối, kênh, mương, khe, rạch tiếp nhận nước thải vào 3 tháng khô kiệt nhất trong 3 năm liên tiếp (số liệu của cơ quan Khí tượng Thủy văn). Trường hợp các sông, suối, kênh, mương, khe rạch không có số liệu về lưu lượng dòng chảy thì áp dụng giá trị $K_q = 0,9$ hoặc Sở Tài nguyên và Môi trường nơi có nguồn thải chỉ định đơn vị có chức năng phù hợp để xác định lưu lượng trung bình của 3 tháng khô kiệt nhất trong năm làm cơ sở chọn hệ số K_q .

Hệ số K_q ứng với dung tích của nguồn tiếp nhận nước thải là hồ, ao, đầm được quy định tại bảng dưới đây:

Bảng 1.3. Hệ số K_q đối với nguồn tiếp nhận nước thải là hồ, ao, đầm

Dung tích nguồn tiếp nhận nước thải $V(m^3)$	Hệ số K_q
$V \leq 10.10^6$	0,6
$10.10^6 < V \leq 100.10^6$	0,8
$V > 100.10^6$	1,0

V được tính theo giá trị trung bình dung tích của hồ, ao, đầm tiếp nhận nước thải 3 tháng khô kiệt nhất trong 3 năm liên tiếp (số liệu của cơ quan Khí tượng thủy văn). Trường hợp hồ, ao, đầm không có số liệu về dung tích thì áp dụng giá trị $K_q = 0,6$ hoặc Sở tài nguyên và Môi trường nơi có nguồn thải chỉ định cơ quan có chức năng phù hợp để xác định dung tích trung bình 3 tháng khô kiệt nhất trong năm làm cơ sở xác định hệ số K_q .

Đối với nguồn tiếp nhận là vùng nước biển ven bờ không dùng cho mục đích bảo vệ thủy sinh, thể thao và giải trí dưới nước thì lấy hệ số $K_q = 1,3$. Đối với nguồn tiếp nhận nước thải là vùng nước biển ven bờ dùng cho mục đích bảo vệ thủy sinh, thể thao và giải trí dưới nước thì lấy hệ số $K_q = 1$.

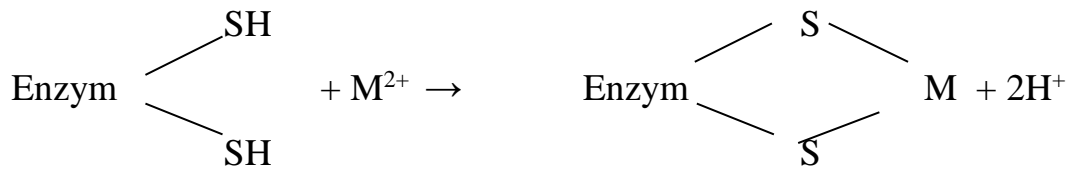
1.2. Ảnh hưởng của kim loại nặng đến môi trường và sức khỏe con người

1.2.1. Tác dụng sinh hóa của kim loại nặng đối với con người và môi trường

Ở hàm lượng nhỏ các kim loại nặng là những nguyên tố vi lượng hết sức cần thiết cho cơ thể người và sinh vật. Chúng tham gia cấu thành nên các enzym, các vitamin, đóng vai trò quan trọng trong trao đổi chất... nhưng khi có hàm lượng lớn chúng lại thường có độc tính cao. Khi được thải ra môi trường, một số hợp chất kim loại nặng bị tích tụ và đọng lại trong đất, song một số hợp chất có thể hòa tan dưới tác động của nhiều yếu tố khác nhau. Điều này tạo điều kiện để các kim loại nặng có thể phát tán rộng vào nguồn nước ngầm, nước mặt và gây ô nhiễm.

Các kim loại nặng xâm nhập vào cơ thể thông qua các chu trình thức ăn. Khi đó, chúng sẽ tác động đến các quá trình sinh hoá và trong nhiều trường hợp dẫn đến những hậu quả nghiêm trọng.

Về mặt sinh hóa, các kim loại nặng có ái lực lớn với các nhóm –SH – và nhóm –SCH₃ – của các enzym trong cơ thể. Vì thế các enzym bị mất hoạt tính làm cản trở quá trình tổng hợp protein của cơ thể.

1.2.2. Ảnh hưởng của một số kim loại nặng đến môi trường và sức khỏe con người

1.2.2.1. Ảnh hưởng của Chì [1][6][12]

* Tính chất và sự phân bố Chì trong môi trường

Chì có màu trắng bạc và sáng, bề mặt cắt còn tươi của nó xỉn nhanh trong không khí tạo ra màu tối. Nó là kim loại màu trắng xanh, rất mềm, dễ uốn và nặng, chì có tính dẫn điện kém so với các kim loại khác. Chì có tính chống ăn mòn cao nên nó được sử dụng để chứa các chất ăn mòn (như axit sulfuric). Do tính dễ dát mỏng và chống ăn mòn, nó được sử dụng trong các công trình xây dựng như trong các tấm phủ bên ngoài các khối lợp. Chì kim loại có thể làm cứng bằng cách thêm vào một lượng nhỏ antimon hoặc một lượng nhỏ các kim loại khác như canxi. Chì dạng bột cháy cho ngọn lửa màu trắng xanh. Giống như nhiều kim loại, bột chì rất mịn có khả năng tự cháy trong không khí. Khói độc phát ra khi chì cháy.

Chì kim loại có tồn tại trong tự nhiên nhưng ít gặp. Chì thường được tìm thấy ở dạng quặng cùng với kẽm, bạc và đồng (phổ biến nhất), được thu hồi cùng với các kim loại này. Khoáng chì chủ yếu là galena (PbS), trong đó chì chiếm 86,6% khối lượng. Các dạng khoáng chứa chì khác như cerussite (PbCO₃) và anglesite (PbSO₄).

* Độc tính của chì

Rủi ro ngộ độc chì thay đổi rất lớn phụ thuộc vào nơi sinh trú và làm việc. Ở thành phố Băng Cốc, thành phố Mexico và Jakarta phạm vi tiếp xúc chì rất lớn do việc gia tăng sử dụng xe động cơ. Tuy vậy có thành phố như Chicogo và

Washington tiếp xúc với chì phân lớn do hàm lượng chì thoát ra từ sơn trong nội thất. Nói chung con người tiếp xúc và ngộ độc chì từ các nguồn: dùng xăng pha chì, sơn có chì, ống chì trong hệ thống cấp nước, các quá trình khai mỏ, luyện chì và các chất đốt có chì. Các nguồn khác phát thải chì bao gồm các đường hàn trong bình đựng thức ăn, men sứ gốm, acquy, pin và đồ mỹ phẩm...

Chì đặc biệt độc hại đối với não và thận, hệ thống sinh sản và hệ thống tim mạch của con người. Khi bị nhiễm độc chì sẽ ảnh hưởng có hại tới chức năng của trí óc, thận, gây vô sinh, sảy thai và tăng huyết áp. Đặc biệt chì là mối nguy hại đối với trẻ em. Ở tuổi trung niên nhiễm độc chì sẽ làm cho huyết áp tăng gây nhiều rủi ro về bệnh tim mạch. Khác với các hoá chất tác động lên sức khoẻ khi ở nồng độ thấp còn chưa chắc chắn, việc nhiễm chì mặc dù ở mức thấp cũng sẽ bị ngộ độc cao. Dù mức chì $10\mu\text{g}/\text{dl}$ là mốc giới hạn có ảnh hưởng đến sức khoẻ, nhiều nhà khoa học không cho là ở mức thấp hơn là không có hại đến cơ thể con người. Một số nghiên cứu đã phát hiện ra tác hại đối với trẻ em khi mức chì trong máu mới từ $5 - 10 \mu\text{g}/\text{dl}$.

Gần đây nhiều phát hiện nguồn nhiễm độc chì từ xăng dầu pha chì chiếm vị trí quan trọng. Mặc dù lượng chì trong xăng dầu pha chì chỉ chiếm 2,2% tổng lượng chì sử dụng, xăng có chì vẫn là lớn nhất của tất cả phát thải trong vùng đô thị. Ước tính khoảng 90% tổng lượng chì phát thải vào khí quyển do dùng xăng pha chì, số dân của hơn 100 nước bị uy hiếp bởi không khí bị ô nhiễm chì. Bên cạnh việc bị ngộ độc chì cấp tính đối với sức khoẻ thông qua việc hít thở, các phát thải chì từ các xe có động cơ cũng có thể tích tụ trong đất, gây nhiễm độc nước uống và đi vào chuỗi thức ăn.

Việc tái tạo các acquy, pin cũng là nguồn quan trọng gây nhiễm độc chì. Trên thế giới có tới 63% các nhà máy acquy, pin dùng chì. Ở Jamaica trẻ em sống gần nơi nấu chì có mức chì trong máu cao hơn 3 lần so với nơi khác. Năm 1991, sự bùng nổ ô nhiễm chì ở Trinidad và Tobago đã làm cho đất bị nhiễm chì bởi các chất thải từ tái tạo acquy, pin. Mức chì trong máu của trẻ em trong vùng thay đổi từ $17 \mu\text{g}/\text{dl}$ đến $235\mu\text{g}/\text{dl}$ với mức trung bình $72,1\mu\text{g}/\text{dl}$.

Đồ gốm sứ trắng men có chì, thuốc nhuộm có chì trong đồ chơi của trẻ em cũng là nguồn gây ra nhiễm độc chì. Gần 30% dân Mexico dùng gốm sứ trắng men thường xuyên có nguy cơ nhiễm chì từ nguồn duy nhất này. Hợp kim hàn chì trong các thùng nhôm cũng đặt ra rủi ro lớn và ở Honduras, các nghiên cứu cho thấy các cặn chì trong các thùng chứa thức ăn đạt từ 13 đến 14,8 mg/kilo cao hơn mức quy định của WHO.

Các thông tin dữ liệu từ các khu vực trên thế giới đã khẳng định ô nhiễm chì và nhiễm độc chì là một hiểm họa môi trường ảnh hưởng đặc biệt tới sức khỏe của thể hệ trẻ, tương lai giống nòi, cần được đặc biệt quan tâm trong chiến lược môi trường và sức khỏe của đất nước.

1.2.2.2. Ảnh hưởng của Crom [6][9]

* Tính chất và sự phân bố crom trong môi trường

Crom là một kim loại cứng, mặt bóng, màu xám thép với độ bóng cao và nhiệt độ nóng chảy cao. Nó là chất không mùi, không vị và dễ rèn. Các trạng thái ôxi hóa phổ biến của crom là +2, +3 và +6, với +3 là ổn định nhất. Các trạng thái +1, +4 và +5 là khá hiếm. Các hợp chất của crom với trạng thái ôxi hóa +6 là những chất có tính ôxi hóa mạnh. Trong không khí, crom được ôxy thụ động hóa, tạo thành một lớp mỏng ôxit bảo vệ trên bề mặt, ngăn chặn quá trình ôxi hóa tiếp theo.

Crom là nguyên tố phổ biến thứ 21 trong vỏ Trái Đất với nồng độ trung bình 100 ppm. Các hợp chất của crom được tìm thấy trong môi trường do bào mòn các đá chứa crom và có thể được cung cấp từ nguồn núi lửa. Nồng độ trong đất nằm trong khoảng 1 đến 3000 mg/kg, trong nước từ 5 đến 800 µg/lit và trong sông và hồ từ 26 µg/lit đến 5,2 mg/lit. Crom được khai thác dưới dạng quặng cromit (FeCr_2O_4). Gần một nửa quặng cromit trên thế giới được khai thác tại Nam Phi, bên cạnh đó Kazakhstan, Ấn Độ và Thổ Nhĩ Kỳ cũng là các khu vực sản xuất đáng kể. Các trầm tích cromit chưa khai thác có nhiều, nhưng về mặt địa lý chỉ tập trung tại Kazakhstan và miền nam châu Phi.

Mối quan hệ giữa Cr(III) và Cr(VI) phụ thuộc chủ yếu vào pH và các đặc

điểm ôxy hóa của vị trí quặng nhưng trong hầu hết các trường hợp Cr(III) là loại chủ yếu, mặc dù ở một vài nơi nước ngầm có thể chứa tới 39 μg trong tổng crom với 30 μg là Cr(VI).

* Độc tính của crom

Crom kim loại và các hợp chất crom (III) thông thường không được coi là nguy hiểm cho sức khỏe, nhưng các hợp chất crom hóa trị sáu (crom VI) lại là độc hại nếu nuốt/hít phải. Liều tử vong của các hợp chất crom (VI) độc hại là khoảng nửa thìa trà vật liệu đó. Phần lớn các hợp chất crom (VI) gây kích thích mắt, da và màng nhầy. Phơi nhiễm kinh niên trước các hợp chất crom (VI) có thể gây ra tổn thương mắt vĩnh viễn nếu không được xử lý đúng cách. Crom (VI) được công nhận là tác nhân gây ung thư ở người. Tổ chức y tế thế giới (WHO) khuyến cáo hàm lượng cho phép tối đa của crom (VI) trong nước uống là 0,05 miligam trên một lít.

Do các hợp chất của crom đã từng được sử dụng trong thuốc nhuộm và sơn cũng như trong thuộc da, nên các hợp chất này thông thường hay được tìm thấy trong đất và nước ngầm tại các khu vực công nghiệp đã bị bỏ hoang. Các loại sơn lót chứa crom hóa trị 6 vẫn còn được sử dụng rộng rãi trong các ứng dụng sửa chữa lại tàu vũ trụ và ô tô.

1.2.2.3. Ảnh hưởng của Cadimium [1][9]

* Tính chất và sự phân bố của Cadimium trong môi trường

Cadimium là kim loại mềm, dẻo, dễ uốn, màu trắng ánh xanh, có hóa trị II, rất dễ cắt bằng dao. Nó tương tự về nhiều phương diện như kẽm nhưng có xu hướng tạo ra các hợp chất phức tạp hơn. Trạng thái ôxy hóa phổ biến nhất của Cadimium là +2 nhưng có thể tìm thấy các hợp chất mà nó có oxi hóa +1.

Các quặng chứa Cadimium rất hiếm và khi phát hiện thấy thì chúng chỉ có một lượng rất nhỏ. Greenockit (CdS) là khoáng chất duy nhất của Cadimium có tầm quan trọng, gần như thường xuyên liên kết với sphalerit (ZnS). Do vậy, Cadimium được sản xuất chủ yếu như là phụ phẩm từ việc khai thác, nấu chảy tinh luyện các quặng sulfua kẽm và ở mức độ thấp hơn là từ quặng chì và đồng.

Một lượng nhỏ Cadimium (khoảng 10% mức tiêu thụ) được sản xuất từ các nguồn thứ cấp, chủ yếu từ bụi sinh ra khi tái chế phế thải sắt và thép.

* Độc tính của Cadimium

Cadimium là một trong rất ít nguyên tố không có ích lợi gì cho cơ thể con người. Nguyên tố này và dung dịch các hợp chất của nó là những chất cực độc thậm chí chỉ với nồng độ thấp, chúng sẽ tích lũy sinh học trong cơ thể cũng như trong các hệ sinh thái. Một trong những lý do gây nên độc tính của chúng là chúng can thiệp vào các phản ứng của các enzyme chứa kẽm. Kẽm là một nguyên tố quan trọng trong các hệ sinh học, nhưng Cadimium, mặc dù rất giống với kẽm về phương diện hóa học, nhưng không thể thay thế cho kẽm trong các vai trò sinh học đó. Cadimium cũng có thể can thiệp vào các quá trình sinh học có chứa magiê và canxi theo cách thức tương tự.

Hít thở phải bụi có chứa Cadimium nhanh chóng dẫn đến các vấn đề đối với hệ hô hấp và thận, có thể dẫn đến tử vong (thông thường là do hỏng thận). Nuốt phải một lượng nhỏ Cadimium có thể phát sinh ngộ độc tức thì và tổn thương gan, thận. Các hợp chất chứa Cadimium cũng là các chất gây ung thư. Ngộ độc Cadimium là nguyên nhân của bệnh itai - itai (tức "đau đau" trong tiếng Nhật). Ngoài tổn thương thận, người bệnh còn chịu các chứng loãng xương và nhuyễn xương.

Khi làm việc với Cadimium phải sử dụng tủ chống khói trong các phòng thí nghiệm để bảo vệ, chống lại các khói nguy hiểm. Khi sử dụng các que hàn bạc có chứa Cadimium cần phải rất cẩn thận. Các vấn đề ngộ độc nghiêm trọng có thể sinh ra phơi nhiễm lâu dài Cadimium từ các bề mặt điện bằng Cadimium.

1.2.2.4. Ảnh hưởng của Kẽm [6][10]

* Tính chất và sự phân bố của kẽm trong môi trường

Kẽm có màu trắng xanh, óng ánh và nghịch từ, mặc dù hầu hết kẽm phẩm cấp thương mại có màu xám xỉn. Nó hơi nhẹ hơn sắt và có cấu trúc tinh thể lục phương. Kẽm là kim loại cứng và giòn ở hầu hết các nhiệt độ nhưng trở nên dễ uốn từ 100°C đến 150°C. Trên 210°C, kẽm giòn trở lại và có thể được tán nhỏ

bằng lực. Kẽm dẫn điện khá so với các kim loại khác, kẽm có độ nóng chảy $419,5^{\circ}\text{C}$ và điểm sôi tương đối thấp 907°C . Điểm sôi của nó là một trong số những điểm sôi thấp nhất của các kim loại chuyển tiếp, chỉ cao hơn thủy ngân và Cadimium.

Kẽm chiếm khoảng 75 ppm (0,0075%) trong vỏ Trái Đất, là nguyên tố phổ biến thứ 24. Đất chứa 5 – 770 ppm kẽm với giá trị trung bình 64 ppm. Nước biển chỉ chứa 30 ppm kẽm và trong khí quyển chứa $0,1 - 4 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Kẽm là một nguyên tố ưa tạo quặng (chalcophile), nghĩa là nguyên tố có ái lực thấp với ôxy và thường liên kết với lưu huỳnh để tạo ra các sulfua. Các nguyên tố ưa tạo quặng hình thành ở dạng lớp vỏ hóa cứng trong các điều kiện khử của khí quyển Trái Đất. Sphalerit là một dạng kẽm sulfua và là loại quặng chứa nhiều kẽm nhất với hàm lượng kẽm lên đến 60 – 62%. Các loại quặng khác như smithsonit (kẽm cacbonat), hemimorphit(kẽm silicat), wurtzit (loại kẽm sulfua khác), đôi khi là hydrozincit (kẽm cacbonat). Ngoại trừ wurtzit, tất cả các khoáng trên được hình thành từ các quá trình phong hóa kẽm sulfua nguyên sinh. Tổng tài nguyên kẽm trên thế giới đã được xác nhận vào khoảng 1,9 tỉ tấn. Các mỏ kẽm lớn phân bố ở Úc và Mỹ, trữ lượng kẽm lớn nhất ở Iran.

* Độc tính của kẽm

Mặc dù kẽm là vi chất cần thiết cho sức khỏe, tuy nhiên nếu hàm lượng kẽm vượt quá mức cần thiết sẽ có hại cho sức khỏe. Hấp thụ quá nhiều kẽm làm ngăn chặn sự hấp thu đồng và sắt. Ion kẽm tự do trong dung dịch là chất có độc tính cao đối với thực vật, động vật không xương sống và thậm chí là cả động vật có xương sống. Mô hình hoạt động của ion tự do đã được công bố trong một số ấn phẩm cho thấy chỉ một lượng nhỏ mol ion kẽm tự do cũng giết đi một số sinh vật. Một thí nghiệm gần đây cho thấy 6 micromol giết 93% *Daphnia* trong nước.

Ion kẽm tự do là một axít Lewis mạnh đến mức có thể ăn mòn. Nuốt đồng xu 1 cent của Mỹ năm 1982 (97,5% kẽm) có thể làm hỏng niêm mạc dạ dày do khả năng hòa tan cao của các ion kẽm trong dịch vị.

Hàm lượng kẽm vượt quá 500 ppm trong đất gây rối cho khả năng hấp thụ

các kim loại cần thiết khác của thực vật, như sắt và mangan. Có những tình huống gọi là sự run kẽm hay ón lạnh kẽm sinh ra do hít phải các dạng bột ôxít kẽm nguyên chất.

1.2.2.5. Ảnh hưởng của Đồng [1]

* Tính chất và sự phân bố của đồng trong môi trường

Đồng là kim loại dẻo có độ dẫn điện và dẫn nhiệt cao. Đồng nguyên chất mềm và dễ uốn; bề mặt đồng tươi có màu cam đỏ và tạo ra màu lam ngọc khi tiếp xúc với không khí. Màu đặc trưng này của đồng tạo ra từ sự chuyển tiếp electron giữa phân lớp 3d và phân lớp 4s, năng lượng chênh lệch do sự chuyển đổi trạng thái electron giữa hai phân lớp này tương ứng với ánh sáng cam. Nó được sử dụng làm chất dẫn nhiệt và điện, vật liệu xây dựng và thành phần của các hợp kim của nhiều kim loại khác nhau.

Ion đồng(II) tan trong nước với nồng độ thấp có thể dùng làm chất diệt khuẩn, diệt nấm và làm chất bảo quản gỗ. Với số lượng đủ lớn, các ion này là chất độc đối với các sinh vật bậc cao, với nồng độ thấp hơn, nó là một vi chất dinh dưỡng đối với hầu hết các thực vật và động vật bậc cao. Nơi tập trung đồng chủ yếu trong cơ thể động vật là gan, cơ và xương.

Đồng có thể tìm thấy như đồng tự nhiên hoặc trong dạng khoáng chất. Đồng tự nhiên là một dạng polycrystal, với các tinh thể riêng lẻ lớn nhất đã được ghi nhận có kích thước 4,4×3,2×3,2 cm. Khối đồng lớn nhất có cân nặng 420 tấn, được tìm thấy năm 1857 trên bán đảo Keweenaw ở Michigan, Hoa Kỳ.

Hàm lượng đồng trong quặng trung bình chỉ 0,6%, hầu hết quặng thương mại là các loại đồng sulfua, đặc biệt là chalcopyrit (CuFeS_2) và ít hơn là chalcocit (Cu_2S).

* Độc tính của đồng

Đồng là nguyên tố vi lượng rất cần thiết cho các loài động, thực vật bậc cao. Đồng được tìm thấy trong một số loại enzym, enzym chứa Cu - Zn superoxid dismutas trong đó Cu là kim loại trung tâm của chất chuyên chở ôxy hemocyanin. Máu của cua móng ngựa (cua vua) *Limulus polyphemus* sử dụng

đồng thay vì sắt để chuyên chở ôxy. Theo tiêu chuẩn RDA của Mỹ về đồng đối với người lớn khỏe mạnh là 0,9 mg/ngày. Đồng được vận chuyển chủ yếu trong máu bởi protein trong huyết tương gọi là ceruloplasmin. Đồng được hấp thụ trong ruột non và được vận chuyển tới gan bằng liên kết với albumin.

Một bệnh gọi là bệnh Wilson sinh ra bởi các cơ chế mà đồng bị giữ lại, không tiết ra bởi gan vào trong mật. Căn bệnh này, nếu không được điều trị, có thể dẫn tới các tổn thương não và gan.

Người ta cho rằng kẽm và đồng là cạnh tranh về phương diện hấp thụ trong bộ máy tiêu hóa vì thế việc ăn uống dư thừa một chất này sẽ làm thiếu hụt chất kia.

Các nghiên cứu cũng cho thấy một số người mắc bệnh về thần kinh như bệnh schizophrenia có nồng độ đồng cao hơn trong cơ thể. Tuy nhiên, hiện vẫn chưa rõ mối liên quan của đồng với bệnh này như thế nào (là do cơ thể cố gắng tích lũy đồng để chống lại bệnh hay nồng độ cao của đồng là do bệnh này gây ra).

1.2.2.6. Ảnh hưởng của Mangan [1]

* Tính chất và sự phân bố của mangan trong môi trường

Mangan là kim loại màu trắng xám, giống sắt. Nó là kim loại cứng và rất giòn, khó nóng chảy nhưng lại bị ôxi hóa dễ dàng. Mangan kim loại chỉ có từ tính sau khi đã qua xử lý đặc biệt. Kim loại mangan và các ion phổ biến của nó có tính chất thuận từ.

Mangan chiếm khoảng 1000 ppm (0,1%) trong vỏ Trái Đất, đứng hàng thứ 12 về mức độ phổ biến của các nguyên tố ở đây. Đất chứa 7 – 9000 ppm mangan với hàm lượng trung bình 440 ppm. Nước biển chỉ chứa 10 ppm mangan và trong khí quyển là 0,01 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Mangan có mặt chủ yếu trong pyrolusit (MnO_2), braunit và ít hơn trong rhodochrosit (MnCO_3).

Quặng mangan quan trọng nhất là pyrolusit (MnO_2). Các quặng quan trọng khác thường có sự phân bố liên quan đến các quặng sắt. Các nguồn mangan trên đất liền lớn nhưng phân bố không đồng đều. Khoảng 80% nguồn

tài nguyên mangan đã được biết trên thế giới được tìm thấy ở Nam Phi, các mỏ mangan khác ở Ukraina, Úc, Ấn Độ, Trung Quốc, Gabon và Brasil.

* Độc tính của mangan

Mangan là nguyên tố vi lượng trong cơ thể sống. Ion mangan là chất hoạt hoá một số enzym xúc tiến một số quá trình tạo chất diệp lục, tạo máu và sản xuất kháng thể nâng cao sức đề kháng của cơ thể. Sự tiếp xúc nhiều với bụi mangan làm suy nhược hệ thần kinh và tuyến giáp trạng.

1.2.2.7. Ảnh hưởng của Niken [1][6][9]

* Tính chất và sự phân bố niken trong môi trường

Niken là kim loại có màu trắng bạc, ánh vàng nhạt, rất cứng, dễ đánh bóng, bị nam châm hút. Nó có độ bền cao đối với sự ăn mòn, bền trong khí quyển, trong nước và một số dung dịch axit do bề mặt niken có một lớp oxit bảo vệ. Niken dễ tan trong axit nitric.

Hàm lượng niken trong vỏ trái đất vào khoảng 0,01%. Trong tự nhiên, niken tồn tại dưới dạng hợp chất cùng với lưu huỳnh, oxi, asen.

Niken xuất hiện ở dạng hợp chất với lưu huỳnh trong khoáng chất millerit, với asen trong khoáng chất niccolit và với asen cùng lưu huỳnh trong quặng niken.

Niken là một nguyên tố cần thiết cho vi sinh vật và thực vật để thực hiện các phản ứng quan trọng của sự sống. Niken thường có mặt trong các chất sa lắng, trầm tích, trong thủy hải sản và trong một số thực vật.

Niken được sử dụng nhiều trong các ngành công nghiệp hóa chất, luyện kim, xi mạ, điện tử, ... Vì vậy, nó thường có mặt trong nước thải công nghiệp hoặc bùn thải

* Ứng dụng của niken

Niken chủ yếu được dùng để sản xuất các hợp kim khác nhau với sắt, đồng, kẽm và các kim loại khác. Phụ gia niken trong thép sẽ làm tăng độ dai và độ chống ăn mòn của thép.

Các hợp kim chịu nhiệt quan trọng nhất của niken là nimonic, inconen,

kacten. Trong thành phần của các hợp kim này có hơn 60% niken, 15 – 20% crom và các kim loại khác.

Ngoài ra, một phần nhỏ niken được dùng để phủ lên các kim loại khác. Niken còn được dùng làm chất xúc tác trong nhiều phản ứng hóa học, chế tạo ắc quy Cd – Ni có hiệu điện thế 1,4V, ắc quy Fe – Ni.

* Độc tính của niken

Niken vào cơ thể chủ yếu qua con đường hô hấp, nó gây triệu chứng khó chịu, buồn nôn, đau đầu; nếu tiếp xúc nhiều sẽ ảnh hưởng đến phổi, hệ thần kinh trung ương, gan, thận và có thể sẽ gây ra các chứng bệnh kinh niên.

Niken có thể gây ra các bệnh về da, tăng khả năng mắc bệnh ung thư đường hô hấp,... Khi bị nhiễm độc niken, các enzym mất hoạt tính, cản trở quá trình tổng hợp protein của cơ thể. Nếu da tiếp xúc lâu dài với niken sẽ gây ra hiện tượng viêm da, xuất hiện dị ứng ở một số người.

1.2.2.8. Ảnh hưởng của Sắt [1][3][9]

* Tính chất và sự phân bố sắt trong môi trường

Một nguyên tử sắt điển hình có khối lượng gấp 56 lần khối lượng một nguyên tử hiđrô điển hình. Sắt là kim loại phổ biến nhất và người ta cho rằng nó là nguyên tố phổ biến thứ 10 trong vũ trụ. Sắt cũng là nguyên tố phổ biến nhất (theo khối lượng chiếm 34,6%) tạo ra Trái Đất; sự tập trung của sắt trong các lớp khác nhau của Trái Đất dao động từ rất cao ở lõi bên trong tới khoảng 5% ở lớp vỏ bên ngoài; có thể phần lõi của Trái Đất chứa các tinh thể sắt mặc dù nhiều khả năng là hỗn hợp của sắt và niken; một khối lượng lớn sắt trong Trái Đất được coi là tạo ra từ trường của nó.

Sắt có ánh kim xám nhẹ, là một trong những nguyên tố phổ biến nhất trên Trái Đất, chiếm khoảng 5% khối lượng vỏ Trái Đất. Phần lớn sắt được tìm thấy trong các dạng ôxít sắt khác nhau, chẳng hạn như khoáng chất hematit, magnetit, taconit. Khoảng 5% các thiên thạch chứa hỗn hợp sắt - niken. Mặc dù hiếm, chúng là các dạng chính của sắt kim loại tự nhiên trên bề mặt Trái Đất.

Sắt là kim loại được tách ra từ các mỏ quặng sắt và rất khó tìm thấy nó ở

dạng tự do. Để thu được sắt tự do, các tạp chất phải được loại bỏ bằng phương pháp khử hóa học. Sắt được sử dụng trong sản xuất gang và thép, đây là các hợp kim, là sự hòa tan của các kim loại khác (và một số á kim hay phi kim, đặc biệt là cacbon).

* Vai trò của sắt

Sắt có vai trò rất cần thiết đối với mọi cơ thể sống, ngoại trừ một số vi khuẩn. Nó chủ yếu liên kết ổn định bên trong các protein kim loại, vì trong dạng tự do nó sinh ra các gốc tự do độc với các tế bào. Nói rằng sắt tự do không có nghĩa là nó tự do di chuyển trong các chất lỏng trong cơ thể. Sắt liên kết chặt chẽ với mọi phân tử sinh học vì thế nó sẽ gắn với các màng tế bào, axit nucleic, protein v.v..

Trong cơ thể động vật sắt liên kết trong các tổ hợp heme (là thành phần thiết yếu của cytochromes), là những protein tham gia vào các phản ứng ôxi hóa khử (không giới hạn chỉ là quá trình hô hấp) và của các protein chuyên chở ôxy như hemoglobin và myoglobin.

Sắt vô cơ tham gia trong các phản ứng ôxi hóa khử cũng được tìm thấy trong các cụm sắt - lưu huỳnh của nhiều enzym, chẳng hạn như các enzym nitrogenase (tham gia vào quá trình tổng hợp amoniac từ nitơ và hidro) và hydrogenase. Tập hợp các protein sắt phi heme có trách nhiệm cho một dãy các chức năng trong một số loại hình cơ thể sống, chẳng hạn như các enzym metan monooxygenase (ôxi hóa metan thành metanol), ribonucleotide reductase (khử ribose thành deoxyribose; tổng hợp sinh học DNA), hemerythrins (vận chuyển ôxy và ngưng kết trong các động vật không xương sống ở biển) và axit phosphatase tía (thủy phân các este phot phat). Khi cơ thể chống lại sự nhiễm khuẩn, nó để riêng sắt trong protein vận chuyển transferrin vì thế vi khuẩn không thể sử dụng được sắt.

* Độc tính của sắt

Sắt cơ bản không ảnh hưởng tới sức khỏe con người ở nồng độ thấp. Việc hấp thụ quá nhiều sắt gây ngộ độc vì các sắt (II) dư thừa sẽ phản ứng với các

peroxit trong cơ thể để sản xuất ra các gốc tự do. Khi sắt trong số lượng bình thường thì cơ thể có một cơ chế chống ôxi hóa để có thể kiểm soát quá trình này. Khi dư thừa sắt thì những lượng dư thừa không thể kiểm soát của các gốc tự do được sinh ra.

Lượng gây chết người của sắt đối với trẻ 2 tuổi là 3 gam sắt. Một gam có thể sinh ra sự ngộ độc nguy hiểm. Danh mục của DRI về mức chấp nhận cao nhất về sắt đối với người lớn là 45 mg/ngày. Đối với trẻ em dưới 14 tuổi mức cao nhất là 40 mg/ngày.

Nếu sắt quá nhiều trong cơ thể (chưa đến mức gây chết người) thì một loạt các hội chứng rối loạn quá tải sắt có thể phát sinh, chẳng hạn như hemochromatosis. Việc hiến máu là đặc biệt nguy hiểm do có thể sinh ra chứng thiếu sắt và thông thường được chỉ định bổ sung thêm các biệt dược chứa sắt.

1.3. Một số phương pháp xử lý nguồn nước bị ô nhiễm kim loại nặng

1.3.1. Phương pháp kết tủa [8]

Phương pháp kết tủa dựa trên phản ứng hóa học giữa chất đưa vào nước thải với kim loại cần tách, ở độ pH thích hợp sẽ tạo thành hợp chất kết tủa và được tách ra khỏi nước thải bằng phương pháp lắng.

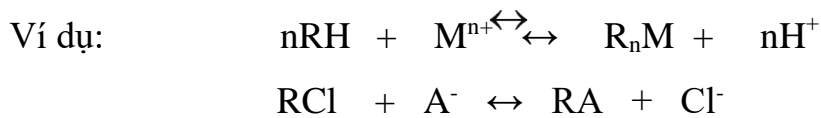
Phương pháp thường được dùng là kết tủa kim loại dưới dạng hydroxit bằng cách trung hoà đơn giản các chất thải axit. Độ pH kết tủa cực đại của tất cả các kim loại không trùng nhau, ta tìm một vùng pH tối ưu, giá trị từ 7 – 10,5 tùy theo giá trị cực tiểu cần tìm để loại bỏ kim loại mà không gây độc hại.

1.3.2. Phương pháp trao đổi ion [3][8]

Nguyên tắc của phương pháp trao đổi Ion: dùng ionit là nhựa hữu cơ tổng hợp, các chất cao phân tử có gốc hydrocacbon và các nhóm chức trao đổi Ion. Quá trình trao đổi Ion được tiến hành trong cột Cationit và Anionit. Các vật liệu nhựa này có thể thay thế được mà không làm thay đổi tính chất vật lý của các chất trong dung dịch và cũng không làm biến mất hoặc hoà tan. Các Ion dương hay âm cố định trên các gốc này đẩy Ion cùng dấu có trong dung dịch hay đổi số lượng tải toàn bộ có trong chất lỏng trước khi trao đổi. Đối với xử lý kim

loại hoà tan trong nước thường dùng cơ chế phản ứng thuận nghịch:

Phương pháp trao đổi Ion có ưu điểm là tiến hành ở qui mô lớn và với nhiều kim loại khác nhau. Tuy nhiên phương pháp này tốn nhiều thời gian, tiến hành phức tạp do phải hoàn nguyên vật liệu trao đổi, hiệu quả cũng không cao.

1.3.3. Phương pháp điện hóa [8]

Tách kim loại bằng cách nhúng các điện cực trong nước thải có chứa kim loại nặng cho dòng điện 1 chiều chạy qua. Phương pháp này cho phép tách các ion kim loại ra khỏi nước mà không bổ sung thêm hóa chất, nhưng lại thích hợp với nước thải có nồng độ kim loại cao (trên 1g/l) chi phí điện năng là khá lớn.

1.3.4. Phương pháp oxy hóa khử [3][8]

Đây là phương pháp thông dụng để xử lý nước thải có chứa kim loại nặng khi mà phương pháp vi sinh không thể xử lý được. Nguyên tắc của phương pháp là dựa trên sự chuyển từ dạng này sang dạng khác bằng sự có thêm electron (khử) và mất electron (oxy hoá). Một cặp được tạo bởi sự cho nhận electron được gọi là hệ thống oxy hoá - khử.

1.3.5. Phương pháp sinh học [8]

Một số loài thực vật, vi sinh vật trong nước sử dụng kim loại như chất vi lượng trong quá trình phát triển sinh khối như bèo tây, bèo tở ong, tảo ... Với phương pháp này, nước thải có nồng độ kim loại nặng nhỏ hơn 60 mg/l và bổ sung đủ chất dinh dưỡng (nitơ, photpho), các nguyên tố vi lượng cần thiết khác cho sự phát triển của các loài thực vật như rong tảo. Phương pháp này cần diện tích lớn và nếu nước thải có lẫn nhiều kim loại thì hiệu quả xử lý kém.

1.3.6. Phương pháp hấp phụ [3][8]

1.3.6.1. Hiện tượng hấp phụ

Hấp phụ là sự tích lũy chất trên bề mặt phân cách các pha (khí - rắn, lỏng - rắn, khí - lỏng, lỏng - lỏng). Chất có bề mặt trên đó xảy ra sự hấp phụ được gọi là chất hấp phụ; còn chất được tích lũy trên bề mặt chất hấp phụ gọi là chất bị

hấp phụ.

Ngược với quá trình hấp phụ là quá trình giải hấp phụ. Đó là quá trình đi ra của chất bị hấp phụ khỏi lớp bề mặt chất hấp phụ.

Hiện tượng hấp phụ xảy ra do lực tương tác giữa chất hấp phụ và chất bị hấp phụ. Tùy theo bản chất lực tương tác mà người ta phân biệt hai loại hấp phụ là hấp phụ vật lý và hấp phụ hóa học.

1.3.6.2. Hấp phụ vật lý

Các phân tử chất bị hấp phụ liên kết với những tiểu phân (nguyên tử, phân tử, các ion...) ở bề mặt phân chia pha bởi lực liên kết Van Der Waals yếu. Đó là tổng hợp lực tĩnh điện, lực tán xạ, lực cảm ứng và lực định hướng.

Trong hấp phụ vật lý, các phân tử của chất bị hấp phụ và chất hấp phụ không tạo thành hợp chất hóa học (không hình thành các liên kết hóa học) mà chất bị hấp phụ chỉ bị ngưng tụ trên bề mặt phân chia pha và bị giữ lại trên bề mặt chất hấp phụ. Ở hấp phụ vật lý, nhiệt hấp phụ không lớn.

1.3.6.3. Hấp phụ hóa học

Hấp phụ hóa học xảy ra khi các phân tử chất hấp phụ tạo hợp chất hóa học với các phân tử chất bị hấp phụ. Lực hấp phụ hóa học khi đó là lực liên kết hóa học thông thường (liên kết ion, liên kết cộng hóa trị, liên kết phối trí...). Nhiệt hấp phụ hóa học lớn, có thể đạt tới giá trị 800kJ/mol.

Trong thực tế sự phân biệt hấp phụ vật lý và hấp phụ hóa học chỉ là tương đối vì ranh giới giữa chúng không rõ rệt.

1.3.6.4. Hấp phụ trong môi trường nước.

Trong nước, tương tác giữa một chất hấp phụ và chất bị hấp phụ phức tạp hơn rất nhiều vì trong hệ có ít nhất ba thành phần gây tương tác: nước, chất hấp phụ và chất bị hấp phụ. Do sự có mặt của dung môi nên trong hệ sẽ xảy ra quá trình hấp phụ cạnh tranh giữa chất bị hấp phụ và dung môi trên bề mặt chất hấp phụ. Cặp nào có tương tác mạnh thì hấp phụ xảy ra cho cặp đó. Tính chọn lọc của cặp tương tác phụ thuộc vào các yếu tố: độ tan của chất bị hấp phụ trong nước, tính ưa hoặc kỵ nước của chất hấp phụ, mức độ kỵ nước của các chất bị

hấp phụ trong môi trường nước.

So với hấp phụ trong pha khí, sự hấp phụ trong môi trường nước thường có tốc độ chậm hơn nhiều. Đó là do tương tác giữa chất bị hấp phụ với dung môi nước và với bề mặt chất hấp phụ làm cho quá trình khuếch tán của các phân tử chất tan chậm.

Sự hấp phụ trong môi trường nước chịu ảnh hưởng nhiều bởi pH của môi trường. Sự thay đổi pH không chỉ dẫn đến sự thay đổi về bản chất chất bị hấp phụ (các chất có tính axit yếu, bazơ yếu hay trung tính phân li khác nhau ở các giá trị pH khác nhau) mà còn làm ảnh hưởng đến các nhóm chức trên bề mặt chất hấp phụ.

Trong môi trường nước, các chất hữu cơ có độ tan khác nhau. Khả năng hấp phụ trên vật liệu hấp phụ đối với các chất hữu cơ có độ tan cao sẽ yếu hơn với các chất hữu cơ có độ tan thấp hơn. Như vậy, từ độ tan của chất hữu cơ trong nước có thể dự đoán khả năng hấp phụ chúng trên vật liệu hấp phụ.

Phần lớn các chất hữu cơ tồn tại trong nước dạng phân tử trung hoà, ít bị phân cực. Do đó quá trình hấp phụ trên vật liệu hấp phụ đối với chất hữu cơ chủ yếu theo cơ chế hấp phụ vật lý. Khả năng hấp phụ các chất hữu cơ trên vật liệu hấp phụ phụ thuộc vào: pH của dung dịch, lượng chất hấp phụ, nồng độ chất bị hấp phụ...

1.3.6.5. Động học hấp phụ.

Trong môi trường nước, quá trình hấp phụ xảy ra chủ yếu trên bề mặt của chất hấp phụ, vì vậy quá trình động học hấp phụ xảy ra theo một loạt các giai đoạn kế tiếp nhau:

- Các chất bị hấp phụ chuyển động đến bề mặt chất hấp phụ - Giai đoạn khuếch tán trong dung dịch.
- Phân tử chất bị hấp phụ chuyển động đến bề mặt ngoài của chất hấp phụ chứa các hệ mao quản - Giai đoạn khuếch tán màng.
- Chất bị hấp phụ khuếch tán vào bên trong hệ mao quản của chất hấp phụ - Giai đoạn khuếch tán vào trong mao quản.

- Các phân tử chất bị hấp phụ được gắn vào bề mặt chất hấp phụ - Giai đoạn hấp phụ thực sự.

Trong tất cả các giai đoạn đó, giai đoạn nào có tốc độ chậm nhất sẽ quyết định hay không chế chủ yếu toàn bộ quá trình hấp phụ.

1.3.6.6. Cân bằng hấp phụ - Các phương trình đẳng nhiệt hấp phụ.

Quá trình hấp phụ là một quá trình thuận nghịch. Các phân tử chất bị hấp phụ khi đã hấp phụ trên bề mặt chất hấp phụ vẫn có thể di chuyển ngược lại pha mang. Theo thời gian, lượng chất bị hấp phụ tích tụ trên bề mặt chất rắn càng nhiều thì tốc độ di chuyển ngược trở lại pha mang càng lớn. Đến một thời điểm nào đó, tốc độ hấp phụ bằng tốc độ giải hấp thì quá trình hấp phụ đạt cân bằng.

Dung lượng hấp phụ cân bằng: là khối lượng chất bị hấp phụ trên một đơn vị khối lượng chất hấp phụ ở trạng thái cân bằng ở điều kiện xác định về nồng độ và nhiệt độ

Tải trọng hấp phụ bão hòa: là tải trọng nằm ở trạng thái cân bằng dưới các điều kiện của hỗn hợp khí, hơi bão hòa.

$$q = \frac{C_i - C_f}{m} \cdot V$$

Trong đó: - V: thể tích dung dịch (l).

- m: khối lượng chất hấp phụ (g).

- C_i : nồng độ dung dịch ban đầu (mg/l).

- C_f : nồng độ dung dịch khi đạt trạng thái cân bằng hấp phụ (mg/l).

* Các mô hình cơ bản của quá trình hấp phụ

✓ Mô hình động học hấp phụ

Sự tích tụ chất bị hấp phụ trên bề mặt vật rắn gồm 2 quá trình: khuếch tán các phân tử chất bị hấp phụ từ pha mang đến bề mặt vật rắn và khuếch tán vào trong lỗ xốp. Như vậy lượng chất bị hấp phụ trên bề mặt vật rắn sẽ phụ thuộc vào hai quá trình khuếch tán. Tải trọng hấp phụ sẽ thay đổi theo thời gian đến khi quá trình hấp phụ đạt cân bằng.

Gọi tốc độ hấp phụ là biến thiên độ hấp phụ theo thời gian ta có:

$$r = \frac{dx}{dy}$$

Khi tốc độ hấp phụ phụ thuộc bậc nhất vào sự biến thiên nồng độ theo thời gian thì

$$r = \frac{dx}{dy} = \beta \cdot (C_i - C_f) = k \cdot (q_{\max} - q)$$

Trong đó: - β : hệ số chuyển khối.

- C_i : nồng độ chất bị hấp phụ trong pha mang tại thời điểm ban đầu.

- C_f : nồng độ chất bị hấp phụ trong pha mang tại thời điểm t.

- k: hằng số tốc độ hấp phụ.

- q: tải trọng hấp phụ tại thời điểm t.

- $q_{\max}$: tải trọng hấp phụ cực đại.

✓ Các mô hình hấp phụ đẳng nhiệt

Đường đẳng nhiệt hấp phụ là đường mô tả sự phụ thuộc giữa tải trọng hấp phụ tại một thời điểm vào nồng độ cân bằng của chất hấp phụ trong dung dịch hay áp suất riêng phần trong pha khí. Các đường đẳng nhiệt hấp phụ có thể xây dựng tại một nhiệt độ nào đó bằng cách cho một lượng xác định chất hấp phụ vào một lượng cho trước dung dịch có nồng độ đã biết của chất bị hấp phụ. Sau một thời gian, xác định nồng độ cân bằng của chất bị hấp phụ trong dung dịch.

Lượng chất bị hấp phụ được tính theo công thức:

$$m = (C_i - C_f) \cdot V$$

Trong đó: - m: khối lượng chất bị hấp phụ.

- C_i : nồng độ dung dịch ban đầu (mg/l).

- C_f : nồng độ dung dịch khi đạt cân bằng hấp phụ (mg/l).

- V: thể tích dung dịch (ml).

a. Mô hình hấp phụ đẳng nhiệt Langmuir

Mô tả quá trình hấp phụ một lớp đơn phân tử trên bề mặt vật rắn. Phương trình Langmuir được thiết lập trên các giả thiết sau:

- Các phân tử chất hấp phụ đơn lớp trên bề mặt chất hấp phụ.
- Sự hấp phụ là chọn lọc.
- Các phân tử chất hấp phụ là độc lập, không tương tác qua lại với nhau.
- Bề mặt chất hấp phụ đồng nhất về mặt năng lượng tức là sự hấp phụ xảy ra trên bất kỳ chỗ nào thì nhiệt độ hấp phụ cũng là một giá trị không thay đổi trên bề mặt chất hấp phụ, không có các trung tâm hoạt động.

- Giữa các phân tử, trên lớp bề mặt và bên trong lớp thể tích có cân bằng động học tức là ở trạng thái cân bằng tốc độ hấp phụ bằng tốc độ giải hấp.

Phương trình hấp phụ đẳng nhiệt Langmuir:

$$q = q_{\max} \cdot \frac{b \cdot C_f}{1 + b \cdot C_f}$$

Trong đó: - C_f : nồng độ chất bị hấp phụ trong pha mang tại thời điểm t .

- q : tải trọng hấp phụ tại thời điểm t .

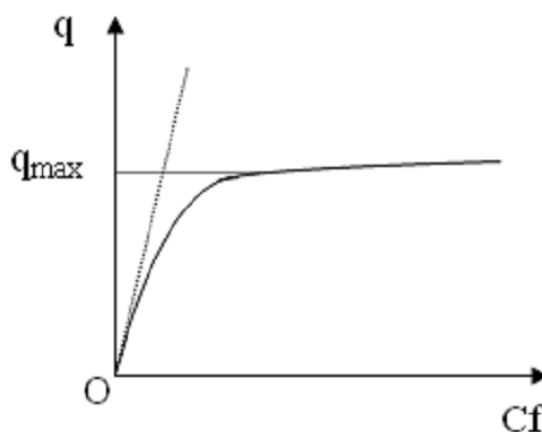
- $q_{\max}$: tải trọng hấp phụ cực đại.

- b : hằng số chỉ ra ái lực của vị trí liên kết trên bề mặt chất hấp phụ

- Khi $b \cdot C_f \ll 1$ thì $q = q_{\max} \cdot b \cdot C_f$ thì mô tả vùng hấp phụ tuyến tính.

- Khi $b \cdot C_f \gg 1$ thì $q = q_{\max}$ thì mô tả vùng bão hòa hấp phụ.

- Khi nồng độ chất hấp phụ nằm giữa hai giới hạn trên thì đường đẳng nhiệt biểu diễn là một đường cong.

Hình 1.1. Phương trình đường hấp phụ đẳng nhiệt Langmuir

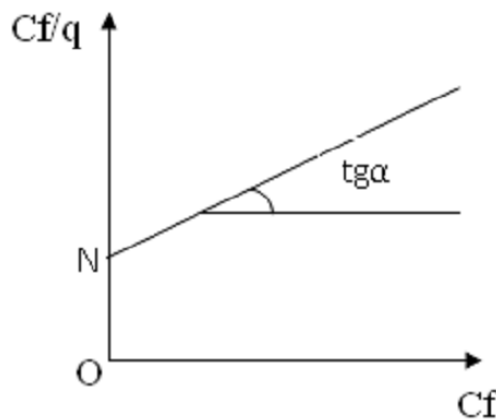
Để xác định các hằng số trong phương trình hấp phụ đẳng nhiệt có thể sử dụng phương pháp đồ thị bằng cách đưa phương trình trên về phương trình đường thẳng.

$$\frac{C_f}{q} = \frac{1}{q_{max}} \cdot C_f + \frac{1}{q_{max} \cdot b}$$

Xây dựng đồ thị sự phụ thuộc $\frac{C_f}{q}$ vào C_f sẽ xác định được các hằng số

trong phương trình: b, q_{max}

Khi đó: $ON = \frac{1}{q_{max}}$ và $tg\alpha = \frac{1}{q_{max} \cdot b}$

Hình 1.2. Sự phụ thuộc C_f/q vào C_f

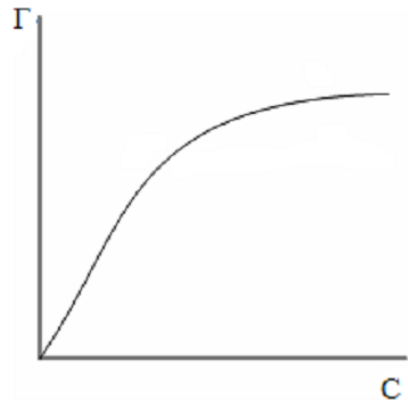
Đây là phương trình thực nghiệm có thể sử dụng mô tả nhiều hệ hấp phụ hóa học hay vật lý. Phương trình này được biểu diễn bằng một hàm mũ:

$$q = k \cdot C^{1/n}$$

Trong đó: - k : hằng số phụ thuộc vào nhiệt độ, diện tích bề mặt và các yếu tố khác.

- n : hằng số phụ thuộc vào nhiệt độ và luôn lớn hơn 1

Phương trình Freundlich khá sát thực số liệu thực nghiệm cho vùng ban đầu và vùng giữa của vùng hấp phụ đẳng nhiệt.

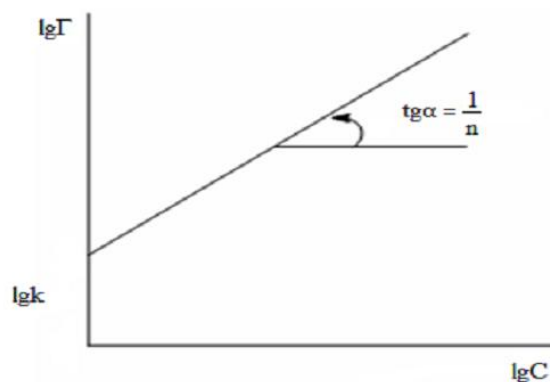

Hình 1.3. Đường hấp phụ đẳng nhiệt Freundlich

Để xác định các hằng số đưa phương trình về dạng đường thẳng dạng:

$$\lg q = \lg k + \frac{1}{n} \cdot \lg C_f$$

Xây dựng đồ thị phụ thuộc $\lg q$ vào $\lg C_f$ sẽ xác định được các giá trị: k , n

Hình 1.4. Sự phụ thuộc $\lg q$ vào $\lg C_f$

Khi đó: $\text{tg}\alpha = \frac{1}{n}$ và $OB = \lg k$

1.4. Một số phương pháp định lượng kim loại

1.4.1. Phương pháp thể tích [2,7]

Phân tích thể tích là phương pháp phân tích định lượng dựa trên sự đo thể tích của dung dịch thuốc thử đã biết chính xác nồng độ (dung dịch chuẩn) cần dùng để phản ứng hết với chất cần xác định có trong dung dịch cần phân tích. Dựa vào thể tích và nồng độ của dung dịch chuẩn đã dùng để tính ra hàm lượng chất cần xác định có trong dung dịch phân tích.

Dựa theo bản chất của phản ứng chuẩn độ, phương pháp phân tích thể tích được chia làm các loại sau:

- Phương pháp chuẩn độ axit - bazơ (phương pháp trung hòa).
- Phương pháp chuẩn độ kết tủa.
- Phương pháp chuẩn độ tạo phức.
- Phương pháp chuẩn độ oxi hóa khử.

EDTA (axit etylen diamintetraaxetic, H_4Y) là thuốc thử được dùng rộng rãi trong phương pháp chuẩn độ tạo phức. Phương pháp chuẩn độ sử dụng EDTA làm thuốc thử gọi là phương pháp chuẩn độ complexon.

Người ta thường dùng EDTA dưới dạng muối đinatri Na_2H_2Y , thường gọi là complexon III (nhưng vẫn quen quy ước là EDTA). EDTA tạo phức bền với các cation kim loại và trong hầu hết các trường hợp phản ứng tạo phức.

Các phép chuẩn độ complexon thường tiến hành khi có mặt các chất tạo phức phụ để duy trì pH xác định nhằm ngăn ngừa sự xuất hiện kết tủa hidroxit kim loại. Để xác định điểm dừng trong chuẩn độ complexon, người ta thường dùng một số loại thuốc thử như: eriocrom đen T (ET-OO), murexit, 1-(2-piridinazo) 2-naphtol (PAN), 4-(2-piridinazo) rezoxin (PAR),....

1.4.2. Phương pháp trắc quang [2][4][5]

1.4.2.1. Nguyên tắc

Trắc quang là phương pháp phân tích được sử dụng phổ biến nhất trong các phương pháp hóa lý. Nguyên tắc chung của phương pháp phân tích trắc quang là muốn xác định một cấu tử X nào đó, ta chuyển nó thành hợp chất có khả năng hấp thụ ánh sáng rồi đo sự hấp thụ ánh sáng của nó và suy ra hàm lượng chất cần xác định X.

Cơ sở của phương pháp là định luật hấp thụ ánh sáng Bouguer Lambert Beer. Biểu thức của định luật:

$$A = \lg \frac{I_0}{I} = \varepsilon \cdot L \cdot C$$

Trong đó: - I_0 , I lần lượt là cường độ của ánh sáng đi vào và ra khỏi dung dịch.

- L là bề dày của dung dịch ánh sáng đi qua.
- C là nồng độ của chất hấp thụ ánh sáng trong dung dịch.
- ϵ là hệ số hấp thụ quang phân tử, phụ thuộc vào bản chất của chất hấp thụ ánh sáng và bước sóng của ánh sáng tới ($\epsilon = f(\lambda)$).

Như vậy, độ hấp thụ quang A là một hàm của các đại lượng: bước sóng, bề dày dung dịch và nồng độ chất hấp thụ ánh sáng.

$$A = f(\lambda, L, C)$$

Do đó, nếu A tại một bước sóng λ nhất định với cuvet có bề dày L xác định thì đường biểu diễn $A = f(C)$ phải có dạng $y = a.x$ là một đường thẳng. Tuy nhiên, do những yếu tố ảnh hưởng đến sự hấp thụ ánh sáng của dung dịch (bước sóng ánh sáng tới, sự pha loãng dung dịch, nồng độ H^+ , sự có mặt của các ion lạ) nên đồ thị trên không có dạng đường thẳng với mọi giá trị của nồng độ. Và biểu thức trên có dạng:

$$A_\lambda = k \cdot \epsilon \cdot L \cdot (C_x)^b$$

Trong đó: - C_x : nồng độ chất hấp thụ ánh sáng trong dung dịch.

- k: hằng số thực nghiệm.

- b: hằng số có giá trị $0 < b \leq 1$. Nó là một hệ số gắn liền với nồng độ C_x . Khi C_x nhỏ thì $b = 1$, khi C_x lớn thì $b < 1$

Đối với một chất phân tích trong một dung môi xác định và trong một cuvet có bề dày xác định thì $\epsilon = \text{const}$ và $L = \text{const}$. Đặt $K = k \cdot \epsilon \cdot L$ ta có:

$$A_\lambda = K \cdot (C_x)^b \quad (*)$$

Phương trình (*) là cơ sở để định lượng các chất theo phép đo phổ hấp thụ quang phân tử UV - Vis (phương pháp trắc quang). Trong phân tích người ta chỉ sử dụng vùng nồng độ tuyến tính giữa A và C, vùng tuyến tính này rộng hay hẹp phụ thuộc vào bản chất hấp thụ quang của mỗi chất và các điều kiện thực nghiệm.

1.4.2.2. Các phương pháp phân tích định lượng bằng trắc quang

Có nhiều phương pháp khác nhau để định lượng một chất bằng phương pháp trắc quang. Từ các phương pháp đơn giản không cần máy móc như:

phương pháp dãy chuẩn nhìn màu, phương pháp chuẩn độ so sánh màu, phương pháp cân bằng màu bằng mắt... Các phương pháp này đơn giản, không cần máy móc đo phổ nhưng chỉ xác định được nồng độ gần đúng của chất cần định lượng, nó thích hợp cho việc kiểm tra ngưỡng cho phép của các chất nào đó xem có đạt hay không. Các phương pháp phải sử dụng máy quang phổ như: phương pháp đường chuẩn, phương pháp dãy tiêu chuẩn, phương pháp chuẩn độ trắc quang, phương pháp cân bằng, phương pháp thêm, phương pháp vi sai... Tùy theo từng điều kiện và đối tượng phân tích cụ thể mà ta chọn phương pháp thích hợp. Trong đề tài này em sử dụng phương pháp đường chuẩn để định lượng các cation kim loại.

Phương pháp đường chuẩn: từ phương trình cơ sở $A = K \cdot (C_x)^b$ về nguyên tắc, để xây dựng một đường chuẩn phục vụ cho việc định lượng một chất trước hết phải pha chế một dãy dung dịch chuẩn có nồng độ chất hấp thụ ánh sáng nằm trong vùng nồng độ tuyến tính ($b=1$). Tiến hành đo độ hấp thụ quang A của dãy dung dịch chuẩn đó. Từ các giá trị độ hấp thụ quang A đo được, ta dựng đồ thị $A = f(C)$, đồ thị $A = f(C)$ gọi là đường chuẩn.

Sau khi có đường chuẩn, pha chế các dung dịch cần xác định trong điều kiện giống như khi xây dựng đường chuẩn. Đo độ hấp thụ quang A của chúng với điều kiện đo như khi xây dựng đường chuẩn (cùng dung dịch so sánh, cùng cuvet, cùng bước sóng) được các giá trị A_x . Áp các giá trị A_x đo được vào đường chuẩn sẽ tìm được các giá trị nồng độ C_x tương ứng.

Đường chuẩn này có thể dùng trong một thời gian, hàng ngày trước khi dùng cần hiệu chỉnh lại cho đúng với điều kiện thí nghiệm của ngày hôm đó.

Phương pháp này ưu điểm là xác định được hàng loạt mẫu nên nhanh, kinh tế và kết quả chính xác.

1.5. Giới thiệu về vật liệu hấp phụ.

1.5.1. Một số hướng nghiên cứu sử dụng phụ phẩm nông nghiệp làm vật liệu hấp phụ

* Vỏ đậu tương

Có khả năng hấp phụ tốt đối với nhiều kim loại nặng như đồng, kẽm và cả các hợp chất hữu cơ. Trong sự so sánh với một số vật liệu tự nhiên khác (bã mía, vỏ trấu), vỏ đậu thể hiện tiềm năng hấp phụ cao hơn hẳn đặc biệt với các ion kim loại nặng. Vỏ đậu sau khi được xử lý với NaOH và lưới hoá bằng axit citric, một gam vật liệu có thể tách loại tới 1,7 mmol đồng (ứng với 108 mg/g).

* Vỏ lạc

Được sử dụng để chế tạo than hoạt tính với khả năng tách loại ion Cd(II) rất cao. Chỉ cần hàm lượng than hoạt tính là 0,7g/l có thể hấp phụ dung dịch chứa Cd(II) nồng độ 20mg/l

* Bã chè, bã café

Nghiên cứu sự tách loại Al^{3+} , Cr^{3+} , Cd^{2+} bằng bã chè, bã café, Orhan và Buyukgungor chỉ ra rằng khả năng hấp phụ đối với Al^{3+} là rất tốt. Khi tiến hành thí nghiệm gián đoạn: sử dụng 0,3g vật liệu khuấy với 100 ml nước thải chứa 3 ion kim loại trên thì Al^{3+} bị tách loại tới 98% bởi bã chè và 96% bởi bã café.

* Bã mía

Các thành phần chính của rơm, rạ là những hydratecarbon gồm: licnoxenlulozơ 40%; hemixenlulozơ (25%); licnin 23% và hàm lượng tro, sap, protein ..khoảng 4%. Bã mía cũng được nghiên cứu làm vật liệu xử lý nước thải. Bã mía có khả năng hấp phụ nhiều ion kim loại nặng như Cr(VI), Ni^{2+} , Cr^{2+} , Pb^{2+} , Cu^{2+} .

* Vỏ trấu

Vỏ trấu là một phụ phẩm nông nghiệp phổ biến ở nước ta. Nó được ứng dụng hiệu quả trong việc chế tạo vật liệu hấp phụ trong xử lý môi trường. Với giá thành rẻ, quy trình chế tạo vật liệu hấp phụ đơn giản, không đưa thêm vào nước thải tác nhân độc hại. Hiệu suất xử lý Niken tương đối cao (81,17%).

1.5.2. Giới thiệu về lõi ngô[13]

Nhóm nghiên cứu của trường đại học North Carolina (Hoa Kỳ) đã tiến hành nghiên cứu và đề xuất quy trình xử lý lõi ngô bằng dung dịch NaOH và H_3PO_4 để chế tạo vật liệu hấp phụ kim loại nặng. Hiệu quả xử lý của vật liệu hấp

phụ tương đối cao. Dung lượng hấp phụ cực đại của hai kim loại nặng Cu và Cd lần lượt là 0,39mmol/g và 0,62mmol/g vật liệu.

Lõi ngô với thành phần chính là xenluloza 32,3 - 45,6%; 39,8% hemixenluloza - chủ yếu là pentosan và lignin 6,7 - 13,9%, lõi ngô cung cấp hàm lượng xenluloza cao để sau khi thủy phân tạo điều kiện cho quá trình lên men axit lactic. Hiện nay, việc sử dụng phế liệu, phế thải trong sản xuất nông nghiệp đối với nước ta còn rất mới mẻ và là hướng đi đang được các nhà khoa học lựa chọn, trong đó công nghệ lên men axit lactic từ phế phẩm nông nghiệp là một hướng đi mới giúp thu nhận được sản phẩm mong muốn và giải quyết được vấn đề môi trường.

Bảng 1.4. Thành phần hoá học của lõi ngô nguyên liệu

Thành phần	% khối lượng
Xenlulozo	44
Lignin	11,2
Độ ẩm	12,6

Từ kết quả thể hiện ở bảng 1.4 cho thấy, lõi ngô nguyên liệu chứa hàm lượng xenluloza khá cao so với tỷ lệ chung của các loại lõi ngô trên thế giới. Hàm lượng xenluloza sẽ ảnh hưởng trực tiếp đến hàm lượng đường thu được sau quá trình thủy phân, hàm lượng xenluloza càng cao thì hàm lượng đường càng nhiều. Hàm lượng lignin 11,2%, so với hàm lượng lignin có trong lõi ngô trên thế giới 6,7- 24,5%. Như vậy, lõi ngô nguyên liệu có thể được xem là nguồn nguyên liệu tiềm năng cho việc sản xuất axit lactic.

Xenlulozo: Xenlulozo là polisaccarit do các mắt xích α - glucozo $[C_6H_7O_2(OH)_3]_n$ nối với nhau bằng liên kết 1, 4 - glicozit. Phân tử khối của xenlulozo rất lớn, khoảng từ 10000 – 150000u.

Lignin: Lignin là loại polyme được tạo bởi các mắt xích phenylpropan.

Lignin giữ vai trò là chất kết nối giữa xenlulozo và hemixenlulozo

CHƯƠNG 2. THỰC NGHIỆM

2.1. Dụng cụ và hóa chất

2.1.1. Dụng cụ

- Máy lắc June HY- 4.
- Cân phân tích Adxenture
- Máy đo quang Hach DR/2000
- Tủ sấy
- Bình định mức: 100ml, 1000ml
- Bình nón 250ml
- Pipet các loại
- Phễu lọc và giấy lọc
- Một số dụng cụ phụ trợ khác

2.1.2. Hóa chất

- NaOH	Pa
- Axit citric	Pa
- Axit H ₂ SO ₄	Pa
- AgNO ₃ 10%	Pa
- Axit Photphoric đặc	Pa
- Amonipesunfat (NH ₄) ₂ S ₂ O ₈	Pa
- HNO ₃	Pa

2.1.3. Chuẩn bị dung dịch thí nghiệm

- Dung dịch mangan chuẩn: Hòa tan 0,0775 MnSO₄.H₂O trong 2,5ml H₂SO₄ 1:4. Thêm nước cất 2 lần đến 250ml được dung dịch chuẩn 0,1mgMn/ml.
- Axit Phootphoric đặc
- AgNO₃ 10%: Hòa tan 10g AgNO₃ trong 100ml nước cất.
- Amoipesunfat (NH₄)₂S₂O₈ dạng rắn.
- Axit sunfuric H₂SO₄ đặc.

2.2. Phương pháp xác định Mangan

2.2.1. Nguyên tắc

Dùng chất oxy hóa mạnh amonipiesunfat $(\text{NH}_4)_2\text{S}_2\text{O}_8$ và chất xúc tác là ion Ag^+ trong môi trường axit để oxy hóa Mn^{2+} thành Mn^{7+} . Sau phản ứng dung dịch có màu hồng và đem đo mật độ quang trên máy trắc quang ở bước sóng 525 nm để xác định được nồng độ mangan trong dung dịch.

* Yếu tố cản trở:

- Ion clo (Cl^-) gây cản trở quá trình xác định, loại bỏ bằng cách thêm dung dịch AgNO_3 , loại bỏ kết tủa AgCl .
- Chất hữu cơ, loại bỏ bằng cách vô cơ hóa với vài giọt axit photphoric.
- Các chất có màu khác được loại trừ bằng cách dùng mẫu trắng.

2.2.2. Trình tự phân tích

Cần lấy lượng mẫu nước thích hợp để trong đó có chứa từ 0,1 – 0,15 mg Mn^{2+} cho vào bình định mức 100ml. Thêm vào mỗi bình lần lượt 1ml H_2SO_4 đặc, vài giọt H_3PO_4 lắc đều, 2 giọt AgNO_3 10%, 1g amonipiesunfat, sau đó thêm nước cất 2 lần vào mỗi bình tới khoảng 30ml rồi đun sôi trong 1 phút. Làm nguội nhanh bằng nước máy. Sau đó chuyển vào bình định mức 100ml. Thêm nước cất đến vạch. Đo mật độ quang các bình trên máy đo quang ở bước sóng 525nm.

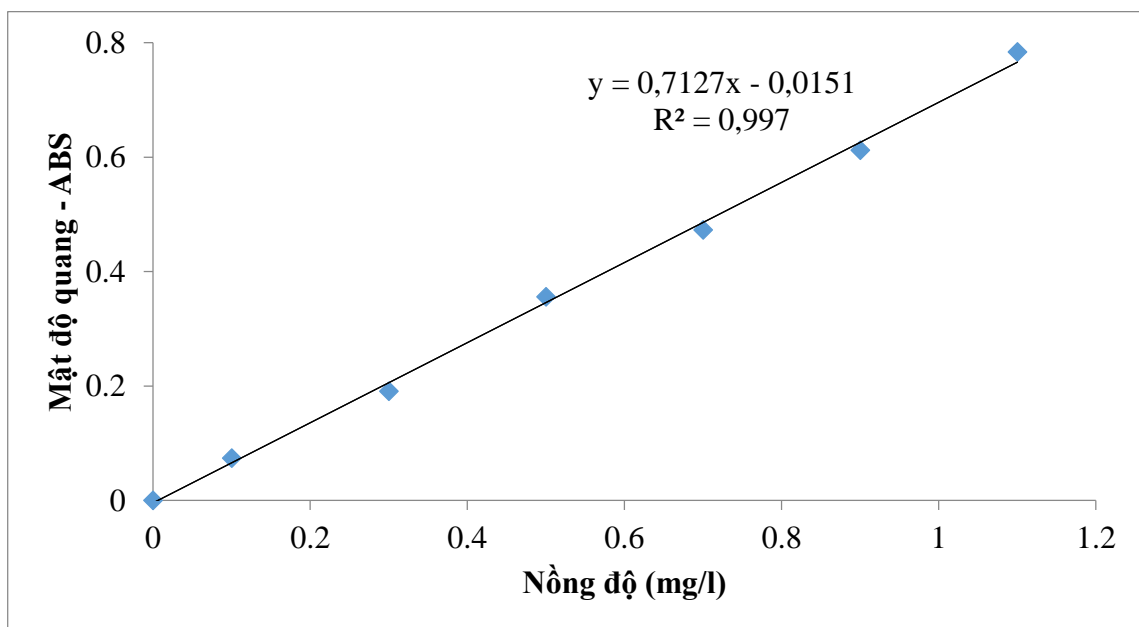
2.3. Xây dựng đường chuẩn Mangan

Chuẩn bị 7 bình định mức có dung tích 100ml, lấy lần lượt vào mỗi bình 0, 1, 3, 5, 7, 9, 11ml dung dịch chuẩn Mangan có nồng độ 100mg/l. Sau đó tiến hành đo như trình tự phân tích. Nồng độ Mangan trong dung dịch được tính theo công thức:

$$C_{dd} = \frac{V_{Mn} \cdot C_{Mn}}{V_{dd}}$$

Bảng 2.1. Kết quả xác định đường chuẩn Mangan

STT	C _o (mg/l)	ABS	V _{Mn - 100mg/l} (ml)	V _{dd} (ml)
1	0	0	0	100
2	0,1	0,074	1	100
3	0,3	0,191	3	100
4	0,5	0,356	5	100
5	0,7	0,473	7	100
6	0,9	0,612	9	100
7	1,1	0,784	11	100

Hình 2.1. Phương trình đường chuẩn Mangan

Vậy phương trình đường chuẩn dùng để xác định nồng độ Mangan sau quá trình hấp phụ có dạng: $y = 0,7127x - 0,0151$.

- x là hàm lượng Mn (mg) trong mẫu thực.
- y là mật độ quang của mẫu thực

2.4. Chế tạo vật liệu hấp phụ từ lõi ngô

Lõi ngô phơi khô được cắt rồi nghiền nhỏ, rửa bằng nước cất nóng trong 30 phút để làm sạch, sấy khô ở 100⁰C, thu được nguyên liệu.

Lấy 65g nguyên liệu ở trên cho vào 1 lít dung dịch NaOH 0,1M đem khuấy trong 1 giờ ở nhiệt độ phòng. Sau đó rửa sạch, cho vào nước cất khuấy trong 30 phút ở nhiệt độ phòng. Quá trình này được lặp đi lặp lại (khoảng 8 lần) đến khi hết kiềm (kiểm tra bằng giấy chỉ thị). Lấy phần lõi ngô ở trên cho vào 500 ml axit citric 0,4 M. Huyền phù axit citric – lõi ngô để phản ứng trong 48 giờ ở nhiệt độ phòng. Lọc lõi ngô khỏi axit citric, sấy khô ở nhiệt độ 60⁰C trong 5 giờ và hoạt hóa ở 120⁰C trong 8 giờ. Vật liệu sau khi hoạt hóa được ngâm rửa bằng 1 lít nước cất trong 1 giờ (lặp lại khoảng 3 lần) nhằm rửa hết axit citric dư. Sau đó, sấy khô lại ở nhiệt độ 60⁰C trong 6 giờ ta thu được vật liệu hấp phụ. Bảo quản trong lọ thủy tinh có nắp đậy.

2.5. Khảo sát khả năng hấp phụ của nguyên liệu và vật liệu hấp phụ

Để so sánh khả năng hấp phụ của nguyên liệu và vật liệu hấp phụ ta tiến hành như sau:

- Chuẩn bị 2 bình tam giác dung tích 250 ml
- Cho vào bình thứ nhất 1g nguyên liệu và bình thứ hai 1g vật liệu hấp phụ.
- Thêm vào mỗi bình 100ml dung dịch Mn²⁺ nồng độ 100mg/l.
- Lắc các bình trên máy lắc trong khoảng thời gian 60 phút, sau đó tiến hành lọc trên phễu bằng giấy lọc.
- Thu nước lọc rồi đem làm như trình tự phân tích.

2.6. Khảo sát các yếu tố ảnh hưởng đến khả năng hấp phụ của vật liệu hấp phụ

2.6.1. Khảo sát thời gian đạt cân bằng hấp phụ

Để khảo sát ảnh hưởng của thời gian đạt cân bằng hấp phụ của vật liệu đến quá trình hấp phụ, ta tiến hành như sau:

- Chuẩn bị 7 bình tam giác có dung tích 250ml.

- Cho vào mỗi bình 1g vật liệu hấp phụ.
- Thêm vào mỗi bình 100ml dung dịch Mn^{2+} nồng độ 100mg/l.
- Lắc các bình trên máy lắc, trong các khoảng thời gian khác nhau rồi tiến hành lọc, thu dung dịch lọc để xác định.

2.6.2. Khảo sát ảnh hưởng của khối lượng vật liệu đến quá trình hấp phụ

Để khảo sát ảnh hưởng của khối lượng vật liệu đến quá trình hấp phụ, ta tiến hành như sau:

- Chuẩn bị 6 bình tam giác có dung tích 250 ml. Đánh số thứ tự các bình.
- Cho vào mỗi bình lần lượt 0,4; 0,7; 1,0; 1,5; 1,9; 2,3g vật liệu hấp phụ và 100 ml dung dịch Mn^{2+} với nồng độ 100mg/l.
- Lắc trong khoảng thời gian đạt cân bằng hấp phụ sau đó lọc và xác định nồng độ Mn^{2+} sau xử lý.

2.6.3. Khảo sát ảnh hưởng của pH đến khả năng hấp phụ của vật liệu

Một trong những yếu tố quan trọng ảnh hưởng tới khả năng hấp phụ của vật liệu là pH, để khảo sát ảnh hưởng của pH ta tiến hành như sau:

- Chuẩn bị: 5 bình tam giác dung tích 250ml. Đánh số thứ tự các bình.
- Cho vào mỗi bình 1,9g vật liệu hấp phụ và 100ml dung dịch Mn^{2+} với nồng độ 100mg/l.
- Điều chỉnh pH khác nhau ở mỗi bình.
- Đem lắc trong khoảng thời gian đạt cân bằng hấp phụ sau đó lọc và đo nồng độ đầu ra của dung dịch.

2.6.4. Sự phụ thuộc tải trọng vào nồng độ cân bằng

Để khảo sát sự phụ thuộc của tải trọng hấp phụ vào nồng độ cân bằng của vật liệu ta tiến hành như sau:

- Chuẩn bị: 8 bình tam giác dung tích 250ml, đánh số thứ tự từ
- Pha dung dịch Mn^{2+} với nồng độ khác nhau: 50; 100; 150; 200; 250; 300; 350; 400 mg/l.
- Cho vào mỗi bình 100ml dung dịch Mn^{2+} nồng độ như trên và 1,9g vật liệu hấp phụ.

- Điều chỉnh pH tối ưu và tiến hành lắng trong khoảng thời gian đạt cân bằng hấp phụ sau đó lọc và xác định nồng độ Mn^{2+} sau xử lý.

2.6.5. Khảo sát khả năng giải hấp và tái sinh của vật liệu hấp phụ

2.6.5.1. Khảo sát khả năng giải hấp

Lấy 100ml dung dịch Mn^{2+} nồng độ 100mg/l và 1,9g vật liệu hấp phụ cho vào bình tam giác 250ml đem lắc trong 80 phút. Sau đó đo nồng độ của dung dịch sau khi xử lý, từ đó tính được hàm lượng Mn^{2+} mà vật liệu hấp phụ đã hấp phụ được.

Sau đó tiến hành giải hấp tách Mn^{2+} ra khỏi vật liệu bằng dung dịch HNO_3 1M, quá trình giải hấp được tiến hành 3 lần. Xác định nồng độ Mn^{2+} sau giải hấp bằng phương pháp trắc quang. Từ đó tính được hàm lượng Mn^{2+} đã được rửa giải.

2.6.5.2. Khảo sát khả năng tái sinh

Lấy 100ml dung dịch Mn^{2+} nồng độ 100mg/l cho vào bình tam giác dung tích 250ml cùng 1,9g vật liệu hấp phụ đã qua giải hấp ở trên. Đem lắc trong 80 phút, ở pH tối ưu. Sau đó đo nồng độ Mn^{2+} sau khi lắc.

CHƯƠNG 3. KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN

3.1. Kết quả khảo sát khả năng hấp phụ của nguyên liệu và vật liệu hấp phụ

Cân mỗi loại nguyên liệu và vật liệu hấp phụ 1g cho riêng rẽ vào 2 bình tam giác. Thêm vào mỗi bình 100ml dung dịch Mn^{2+} nồng độ 100 mg/l. Đem lắc trong thời gian 60 phút. Đem lọc, lấy 30ml dung dịch sau lọc rồi làm tương tự như trình tự phân tích. Kết quả thu được thể hiện ở bảng 3.1.

Bảng 3.1. Các thông số hấp phụ của nguyên liệu và vật liệu hấp phụ

Chất hấp phụ	C_0 (mg/l)	ABS	C_f (mg/l) dd sau xử lý	Hiệu suất (%)
Nguyên liệu	100	1,325	62,67	37,33
Vật liệu	100	0,885	42,10	57,90

Kết quả ở bảng 3.1 cho thấy cả nguyên liệu và vật liệu hấp phụ đều có khả năng hấp phụ Mn^{2+} . Tuy nhiên, hiệu suất hấp phụ của vật liệu hấp phụ cao gấp 1,55 lần so với nguyên liệu. Điều này chứng tỏ nguyên liệu sau khi được biến tính bằng axit citric trở thành vật liệu hấp phụ có độ xốp cao hơn nguyên liệu lõi ngô ban đầu, diện tích bề mặt lớn hơn nên hấp phụ tốt hơn.

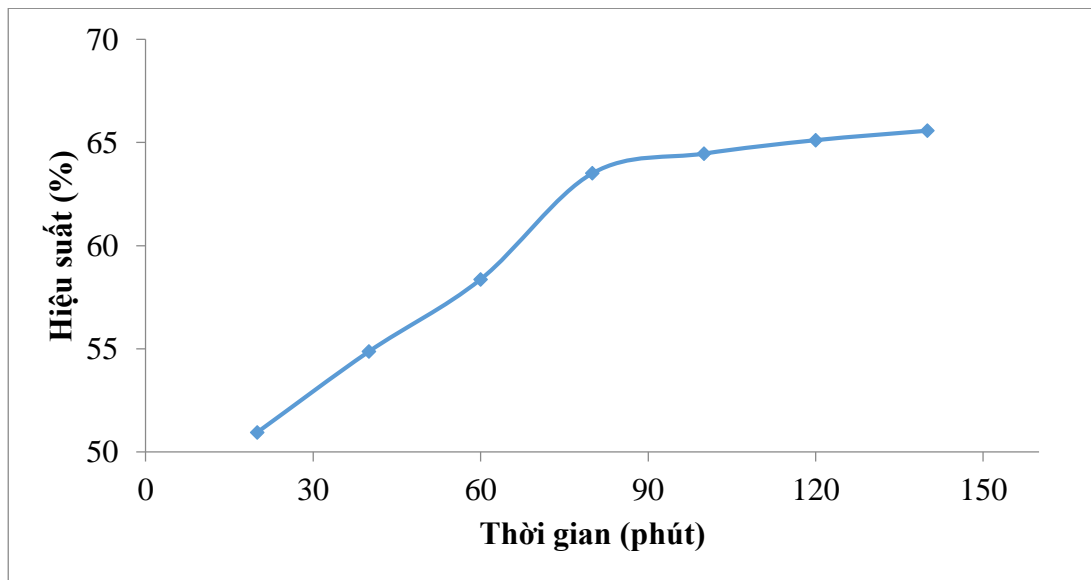
3.2. Kết quả khảo sát ảnh hưởng của thời gian đến quá trình hấp phụ Mangan

Cho lần lượt vào 7 bình tam giác dung tích 250 ml đã đánh số thứ tự mỗi bình 1g vật liệu hấp phụ rồi thêm vào mỗi bình 100 ml dung dịch chứa Mn^{2+} nồng độ 100 mg/l. Đem lắc trên máy lắc trong các khoảng thời gian khác nhau 20; 40; 60; 80; 100; 120; 140 phút. Lọc, thu 30ml dung dịch sau lọc, làm theo trình tự phân tích. Kết quả thu được thể hiện ở bảng 3.2.

Bảng 3.2. Ảnh hưởng của thời gian đến quá trình hấp phụ Mangan

STT	C_0 (mg/l)	Thời gian	ABS	C_t (mg/l) đd sau xử lý	Hiệu suất (%)
1	100	20	1,064	49,05	50,95
2	100	40	0,98	45,13	54,87
3	100	60	0,875	41,63	58,37
4	100	80	0,765	36,49	63,51
5	100	100	0,744	35,53	64,47
6	100	120	0,731	34,88	65,12
7	100	140	0,721	34,42	65,58

Từ kết quả trên ta có đồ thị biểu diễn sự phụ thuộc khả năng hấp phụ Mangan trong dung dịch theo thời gian hấp phụ:

Hình 3.1. Ảnh hưởng của thời gian đến quá trình hấp phụ mangan

Kết quả thực nghiệm cho thấy khi thời gian hấp phụ tăng dần thì hiệu suất của quá trình hấp phụ cũng tăng dần và tăng nhanh trong khoảng thời gian từ 20 đến 80 phút. Khi tiếp tục kéo dài thời gian hấp phụ thì hiệu suất quá trình hấp phụ cũng tăng nhưng rất ít không đáng kể. Vậy ta chọn thời gian đạt cân bằng hấp phụ là 80 phút cho các nghiên cứu tiếp theo.

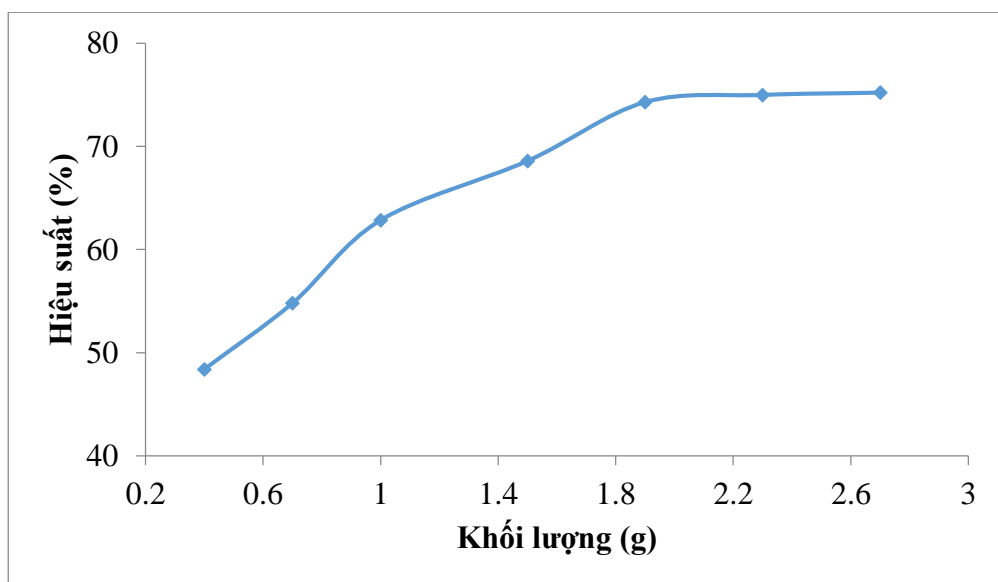
3.3. Kết quả khảo sát ảnh hưởng của khối lượng vật liệu đến quá trình hấp phụ mangan

Chuẩn bị 6 bình tam giác 250ml đánh số thứ tự từ 1 đến 6. Cho vào mỗi bình 100ml dung dịch Mn^{2+} nồng độ 100mg/l và lần lượt 0,4; 0,7; 1,0; 1,5; 1,9; 2,3g vật liệu hấp phụ. Lắc các bình trên máy lắc trong thời gian 80 phút, đem lọc, thu 30ml dung dịch sau lọc đem làm như trình tự phân tích. Kết quả thu được thể hiện ở bảng 3.3.

Bảng 3.3. Ảnh hưởng của khối lượng vật liệu đến quá trình hấp phụ mangan

STT	C_0 (mg/l)	Khối lượng vật liệu hấp phụ (g)	ABS	C_f (mg/l) sau xử lý	Hiệu suất (%)
1	100	0,4	1,119	51,62	48,38
2	100	0,7	0,951	45,21	54,79
3	100	1,0	0,935	37,16	62,84
4	100	1,5	0,656	31,41	68,59
5	100	1,9	0,535	25,71	74,29
6	100	2,3	0,520	25,01	74,99
7	100	2,7	0,515	24,79	75,21

Từ kết quả trên ta có đồ thị biểu diễn sự phụ thuộc của khối lượng vật liệu đến quá trình hấp phụ mangan:

Hình 3.2. Ảnh hưởng của khối lượng vật liệu đến quá trình hấp phụ mangan

Kết quả thực nghiệm cho thấy: hiệu suất quá trình hấp phụ tăng nhanh khi khối lượng vật liệu tăng từ 0,4 đến 1,9g. Khi tiếp tục tăng khối lượng vật liệu thì hiệu suất quá trình hấp phụ cũng tăng nhưng rất chậm. Vậy chọn giá trị khối lượng của vật liệu bằng 1,9g cho các nghiên cứu tiếp theo.

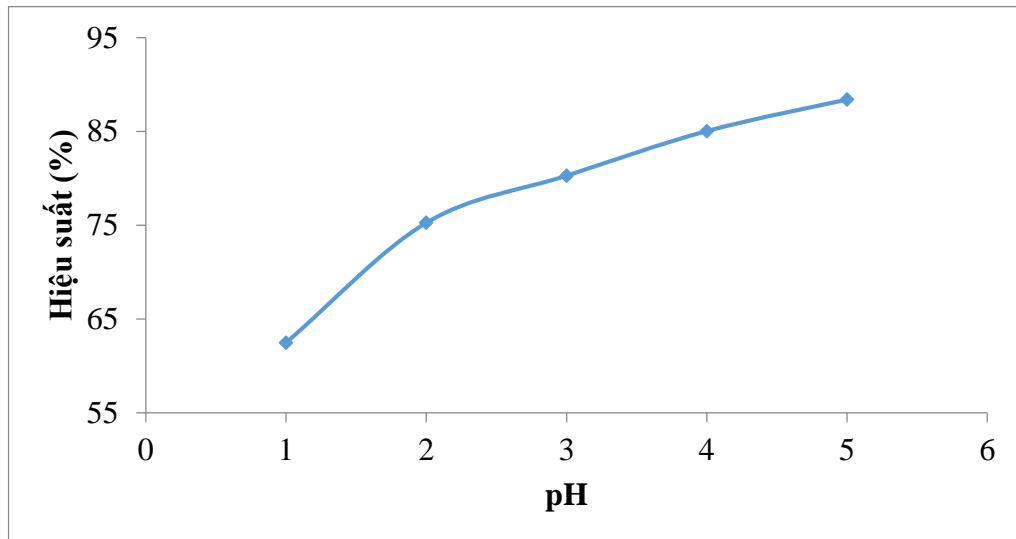
3.4. Kết quả khảo sát ảnh hưởng của pH đến quá trình hấp phụ mangan

Cho lần lượt vào 5 bình tam giác dung tích 250 ml đã đánh số thứ tự mỗi bình 1,9g vật liệu hấp phụ và thêm vào mỗi bình 100 ml dung dịch Mn^{2+} nồng độ 100mg/l. Dùng dung dịch NaOH loãng và H_2SO_4 loãng để điều chỉnh pH của các dung dịch đến các giá trị tương ứng là 1; 2; 3; 4; 5. Tiến hành lắc trong khoảng thời gian 80 phút (thời gian tối ưu của quá trình hấp phụ). Đem lọc, thu 30ml dung dịch lọc rồi đem làm tương tự như trình tự phân tích. Kết quả thu được thể hiện ở bảng 3.4.

Bảng 3.4. Ảnh hưởng của pH đến quá trình hấp phụ mangan

ST T	pH	ABS	C_f (mg/l) dd sau xử lý	Hiệu suất (%)
1	1	0,817	37,51	62,49
2	2	0,541	24,63	75,27
3	3	0,436	19,71	80,29
4	4	0,334	14,95	85,05
5	5	0,263	11,59	88,41

Từ kết quả trên ta có đồ thị biểu diễn sự phụ thuộc khả năng hấp phụ sắt trong dung dịch theo pH:

Hình 3.3. Ảnh hưởng của pH đến quá trình hấp phụ mangan

Kết luận: Kết quả cho thấy: khi pH tăng thì hiệu suất quá trình xử lý Mangan tăng nhanh. Tuy nhiên, do $T_{Mn(OH)_2} = 10^{-12,8}$ mà nồng độ Mn^{2+} là 100mg/l nên khi $pH > 2$ thì Mn^{2+} đã bắt đầu bị kết tủa nên hiệu suất của quá trình xử lý Mangan bằng vật liệu hấp phụ không chính xác (vì lúc này Mn^{2+} vừa bị kết tủa vừa bị hấp phụ). Vì vậy chọn $pH = 2$ cho các quá trình nghiên cứu tiếp theo.

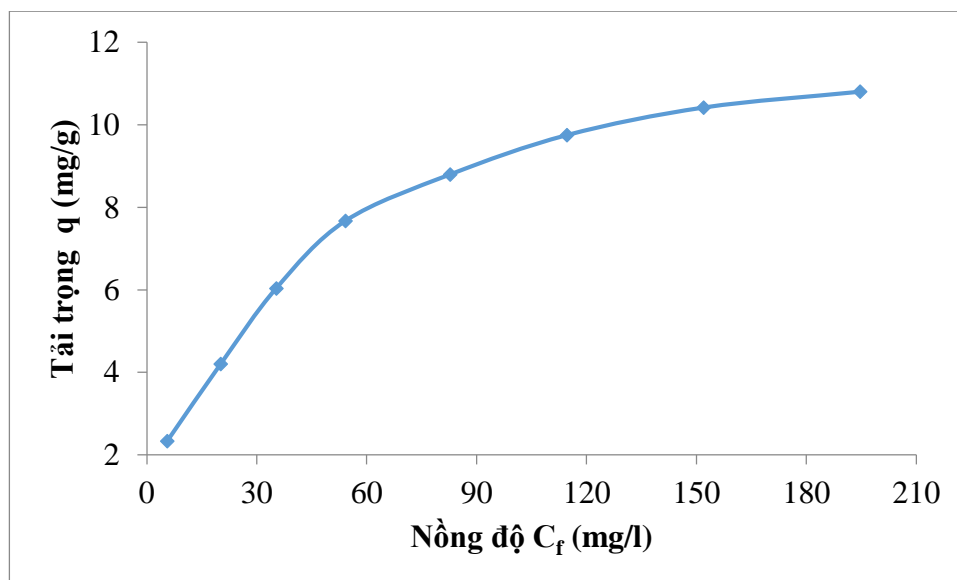
3.5. Khảo sát sự phụ thuộc tải trọng hấp phụ vào nồng độ cân bằng của mangan

Lấy 8 bình tam giác dung tích 250ml đánh số thứ tự từ 1 đến 8. Pha dung dịch Mangan với các nồng độ khác nhau 50; 100; 150; 200; 250; 300; 350; 400 mg/l. Cho vào mỗi bình 100 ml dung dịch Mn^{2+} với nồng độ như trên và 1,9 g vật liệu hấp phụ. Điều chỉnh các dung dịch đến pH tối ưu và tiến hành lắc trong khoảng thời gian 80 phút. Lọc, lấy 10ml dung dịch lọc và làm như trình tự phân tích để xác định nồng độ mangan sau xử lý. Kết quả thu được thể hiện ở bảng 3.5

Bảng 3.5. Kết quả khảo sát sự phụ thuộc tải trọng hấp phụ vào nồng độ cân bằng của mangan

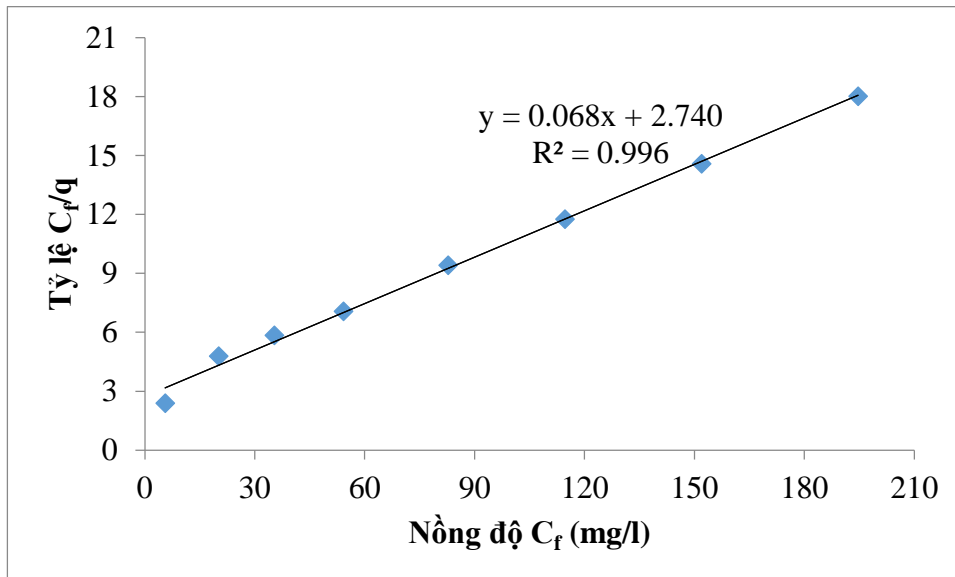
ST T	C_i (mg/l)	AB S	C_f (mg/l) dd sau xử lý	Tải trọng hấp phụ q (mg/g)	Tỷ lệ C_f/q
1	50	0,11	5,576	2,338	2,385
2	100	0,22	20,134	4,203	4,790
3	150	0,32	35,286	6,038	5,844
4	200	0,44	54,189	7,674	7,061
5	250	0,56	82,795	8,800	9,409
6	30	0,6	114,674	9,754	11,756
7	35	0,8	151,987	10,422	14,582
8	40	0,9	194,688	10,806	18,017

Từ kết quả trên ta vẽ đồ thị biểu diễn sự phụ thuộc của tải trọng hấp phụ vào nồng độ cân bằng C_f của Mangan và đồ thị biểu diễn sự phụ thuộc của C_f/q vào nồng độ cân bằng C_f :

Hình 3.4. Sự phụ thuộc của tải trọng hấp phụ q vào nồng độ cân bằng C_f của Mn^{2+} trong dung dịch

Hình 3.5. Sự phụ thuộc của C_f/q vào nồng độ cân bằng C_f

Kết quả thực nghiệm cho thấy sự hấp phụ mangan được miêu tả tương đối tốt bằng mô hình hấp phụ đẳng nhiệt Langmuir ở cả vùng có nồng độ cao và vùng có nồng độ thấp.

Theo phương trình đẳng nhiệt Langmuir ta có: $\text{tg } \alpha = 1/q_{\max}$

Từ phương trình biểu diễn sự phụ thuộc của C_f/q vào C_f ta tính được: $\text{tg } \alpha = 0,068$

Từ đó suy ra: $q_{\max} = 14,71 \text{ (mg/g)}$

3.6. Kết quả khảo sát khả năng giải hấp, tái sinh vật liệu hấp phụ

Lấy 100 ml dung dịch Mn^{2+} nồng độ 100mg/l và 1,9g lõi ngô cho vào bình tam giác 250ml đem lắc trong 80 phút tại $\text{pH} = 2$. Lọc dung dịch sau khi lắc, đo mật độ quang của dung dịch thu được và tính được hàm lượng Mn^{2+} mà lõi ngô đã hấp phụ. Kết quả được thể hiện ở bảng 3.6:

Bảng 3.6. Kết quả hấp phụ Mn^{2+} bằng vật liệu hấp phụ

Nguyên tố	C_i (mg/l)	C_f (mg/l)	Hiệu suất (%)
Mn^{2+}	100	23,76	76,24

Sau đó tiến hành giải hấp tách Mn^{2+} ra khỏi vật liệu bằng cách cho lượng vật liệu đã hấp phụ ở trên vào 100ml dung dịch HNO_3 1M trong 30 phút, cho

quá trình giải hấp được tiến hành 3 lần. Xác định nồng độ Mn^{2+} trong dung dịch HNO_3 như ở trình tự phân tích. Từ đó tính được hàm lượng Mn^{2+} đã được rửa giải. Kết quả thể hiện ở bảng 3.7.

Bảng 3.7. Kết quả giải hấp vật liệu hấp phụ bằng HNO_3 1M

ST T	Số lần rửa	Lượng Mn^{2+} hấp phụ trong vật liệu	Lượng Mn^{2+} được rửa	Hiệu suất (%)
1	Lần 1	76,24	37,01	51,46
2	Lần 2	39,23	23,46	79,32
3	Lần 3	15,77	11,78	94,77

Dựa vào bảng số liệu trên khả năng rửa giải vật liệu hấp phụ bằng HNO_3 1M khá tốt. Ban đầu trong vật liệu hấp phụ chứa 76,24 mg Mn^{2+} sau khi được rửa giải 3 lần thì chỉ còn lại 3,99 mg Mn^{2+} , hiệu suất đạt 94,77%.

* Tái sinh vật liệu

Lấy 100ml dung dịch Mn^{2+} nồng độ 100mg/l chỉnh về pH tối ưu vào bình tam giác dung tích 250ml cùng lượng vật liệu hấp phụ tối ưu đã qua giải hấp ở trên. Lắc trong khoảng thời gian đạt cân bằng hấp phụ. Sau đó lọc và đo nồng độ sau xử lý. Kết quả thể hiện trong bảng 3.8

Bảng 3.8. Kết quả tái sinh vật liệu hấp phụ

Vật liệu hấp phụ	C_i (mg/l)	C_f (mg/l)	Hiệu suất (%)
Lõi ngô	100	27,65	72,35

Kết quả trên cho thấy khả năng hấp phụ của vật liệu hấp phụ sau khi giải hấp vẫn rất khả quan, hiệu suất đạt 72,35%.

KẾT LUẬN

Qua quá trình thực hiện khóa luận “*Tìm hiểu khả năng hấp phụ Mangan của vật liệu hấp phụ chế tạo từ lõi ngô*” em đã thu được một số kết quả như sau:

1. Đã chế tạo được vật liệu hấp phụ từ nguồn nguyên liệu phụ phẩm nông nghiệp là lõi ngô thông qua quá trình xử lý hóa học bằng natri hidroxit và axit citric.

2. Đã khảo sát khả năng hấp phụ của nguyên liệu và vật liệu hấp phụ đối với ion Mn^{2+} . Kết quả cho thấy cả nguyên liệu và vật liệu đều hấp phụ được ion Mangan trong dung dịch. Tuy nhiên, khả năng hấp phụ của vật liệu là tốt hơn so với nguyên liệu (gấp 1,55 lần).

3. Đã khảo sát ảnh hưởng của thời gian đến quá trình hấp phụ Mangan. Kết quả thực nghiệm cho thấy thời gian đạt cân bằng hấp phụ của vật liệu là 80 phút.

4. Đã khảo sát ảnh hưởng của khối lượng vật liệu đến quá trình hấp phụ Mangan. Kết quả thực nghiệm cho thấy khối lượng vật liệu hấp phụ tối ưu là 1,9 g.

5. Đã khảo sát ảnh hưởng của pH đến quá trình hấp phụ Mangan. Kết quả thực nghiệm cho thấy pH tối ưu là 2.

6. Mô tả quá trình hấp phụ của vật liệu đối với ion Mn^{2+} theo mô hình Langmuir và thu được giá trị tải trọng pháp phụ cực đại là $q_{max} = 14,71$ (mg/g)

7. Khảo sát quá trình hấp phụ động của vật liệu, khả năng hấp phụ của vật liệu khá tốt. Vật liệu sau khi giải hấp được hấp phụ lại với hiệu suất 72,35%.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Lê Huy Bá, *Độc học môi trường*, Nhà xuất bản đại học quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh, 2000
2. Nguyễn Tinh Dung, *Các phương pháp định lượng hóa học*, Nhà xuất bản giáo dục Hà Nội, 2002
3. Nguyễn Đăng Đức, *Hóa học phân tích*, Đại học Thái Nguyên, 2008
4. Phạm Luận, *Cơ sở lý thuyết các phương pháp phổ quang học*, Nhà xuất bản Đại học quốc gia Hà Nội, 1999
5. Phạm Luận, *Phương pháp phân tích phổ nguyên tử*, Nhà xuất bản Đại học quốc gia Hà Nội, 2006
6. Hoàng Nhân, *Hóa học vô cơ tập 3*, Nhà xuất bản giáo dục Hà Nội, 2001
7. Trần Văn Nhân, Nguyễn Thạc Sửu, Nguyễn Văn Tuế, *Giáo trình hóa lý tập 2*, Nhà xuất bản giáo dục, 2004
8. Trần Văn Nhân, Ngô Thị Nga, *Giáo trình công nghệ xử lý nước thải*, Nhà xuất bản Khoa học và Kỹ thuật Hà Nội, 2002
9. Trần Thị Thanh, *Độc học môi trường và sức khỏe con người*, Nhà xuất bản Đại học quốc gia Hà Nội, 2001
10. Nguyễn Đức Vận, *Các kim loại điển hình*, Nhà xuất bản Khoa học và Kỹ thuật Hà Nội, 2004
11. Quy chuẩn Việt Nam, Quy chuẩn kỹ thuật quốc gia về nước thải công nghiệp (QCVN 40:2011/BTNMT)
12. Tiểu luận: *Kim loại nặng trong nước sinh hoạt : Tác hại, phương pháp xác định và ngưỡng cho phép* – Nhóm 5-TTA. K19 Đại học Nông nghiệp Hà Nội
13. <http://luanvan.net.vn/luan-van/luan-van-nghien-cuu-qua-trinh-len-men-axit-lactic-tu-loi-ngo-52164/>